

~~НН 99-1~~
4

ПРОБОМ

ХУДОЖЕСТВОА ЛИТЕРАТУРА
Ж У Р Н А Л

Сыктивкар-Нардор костті лебалёны аеропланҕас

Фото Гуляевлөн

Н Ф Е В Р А Л 3-4
1 9 3 0

СУЗӨДӨЈ

1930-д ВО ВЫЛӨ
КОМІ ХУДОЖЕСТВОА ЛІТЕРАТУРА
— журнал —

ЛЫҘАҘӨЈ

„ОРДЫМ“

Лезёны ВКП (б) Обкомлөн Агитпроп да КАПП.

„ОРДЫМ“-ЫН гижёны комі художествоа література быд комі гижыелые (щёщ комі-пермјак-јаслые). Гижё критика комі художествоа гижёдјас вылө, щёщ төдмөдө пролетариат нога роч літератураён.

„ОРДЫМ“ сетө чельдлы література.

„ОРДЫМ“ отсалө гижны бостчыејаслы бурмөдны асыныс гижансамнысө.

„ОРДЫМ“ сетө бур отсөг лыддысан керкајаслы, клуб-јаслы нуөдны јурдөдчан уж, школајаслы, чельдлы література, быд УЖАЛЫГ мортлы кокні, міча лыддантор.

1930-өд воын „ОРДЫМ“ кутас петны быд
ТӨЛЫГ КЫКЫГ.

Гижан доныс

	Төлыг кешлө.	6 төлыг кешлө.	Во кешлө.
Учреждённөјаслы да организатсјајаслы . .	— 60 ур.	3 ш. да 60 ур.	7 ш. да 20 ур.
Гражданалы	— 30 ур.	1 . . . 80 .	3 . . . 60 .

НЖКомм
НЖТ-1

ОРДЫМ

ХУДОЖЕСТВОА ЛИТЕРАТУРА
Ж У Р Н А Л

Ставмуывса пролетарийяс 6тувт66!

РЕДАКЦИЈАЛ6Н АДРЕС:

СЫКТЫВКАР, ВАДОРВЫВ У., 41

КОМИ НЫГА ЛЕЗАННИ

„Ордым“ суз6дан дон:

Гражданалы: во кeжл6—3 ш. 60 ур, 6 т6-
лые кeжл6—1. 80 ур., т6лые кeжл6—30 ур

Учрежд6нь6яслы да организацијаслы:
во кeжл6—7 ш. 20 ур, 6 т6лые кeжл6;
3 ш. 60 ур, т6лые кeжл6—60 ур

ЛЕЗ6 ВКП(6) ОБКОМЛ6Н АГИТПРОП
ДА КАПП.

ПЕТ6 БЫТ6ЛЫГЫН КЫКЫГ.

3—4 №

ФЕВРАЛЬ 1930-6д ВО

3—4 №

Г.П.Б-ка обяз. экз.
Лнгр. 1930 г.
Акт № 4-579

ЈУРИДАЛЫГ:

Дороњин—ДЕЗЕРТИРЈАС П6ВСЫН Серпасалис В. Полаков	3
М. Лебедев—КЫК КУЛАК Серпасалис Арнолд Ген.	6
А. Громов—6ТУВЈА УЖ В6СНА. Серпасалис Л. Попов.	11
Илья Вас—Ј6Ј ПОП ДА СУС Б6Б Серпасалис Л. Попов.	22
Самко 6ль—„ВЫЛ ЗАКОН серпасалис Арылд Ген.	25
Котов. С. К—БЕРЕЧИНА ВЫЛЫ— 30 роч вылые вуж6дис Илья 6льксан	

КППИ ГИЖЫГЈАС АС УЖ ЈЫВГЫНЫС .	
М. Дороњин—МЕ РЕАЛИЗМ дОР .	41
Јус—ВОЧА КЫВ ТИМА ВЕНЫ— ЛЫБ6 КЫЗИ ОЗ КОВ КРИГ- КУЛТНЫ	43
КАПП-л6н УЖ ДА ОЛ6М	43
ЧЕЛАСЛЫ ЛЫБ6АНТОРЈАС	
Вас Ми6—ЕН ВУТРАВ	47
ХУДКОРЈАСЛ6Н ЛЫТВОК	46

Комі художествоа література вылō конкурс.

КАПП (пролетаріат нога комі гіжые чукōр) востō конкурс быдсама формаа художе-ство комі література вылō (роман, вiет, пiеса, поема, опера, да мукōд пōлōс).

Конкурс пуктō асвозын тащōм моґјас:

1) Художествоа література пыр петкōдлыны реконструкцiја кадыс-лые оласногō, ғырые ужјассō. Мiча художествоа гiжōдјас пыр кыпōд-ны возмōстчōмсō став ужалые јōзлые капiталiзмлые елѐментјассō зiк-ōз бырōдōм вылō да ѓдјōжык социалiзм стрōитōм вылō.

2) Зiлыны петкōдны батракјас, колхозныкјас, рабочōјјас, ударныкјас, гōл да шōркōдѐма крѐстана пѐвсые выл гiжыејассō: поетјассō, драма-тургјассō да с. в..

Гiжōдјаслы темајассō колō бōрјыны медјонасō комі олмые тащōм торјасые:

1) КОЛХОЗЈАС котыртōм, ужыс, олмыс. Классовј тышјас колхозјас пышкын да ортсыын.

2) ВѐРЛЕЗѐМ да КЫЛѐДѐМ: вōрын ужалōм, ordјыеōм, удар-нōј брiгадајас, мехањизација да рационализација ужјас.

3) ПРОМЫШЛЕННОСТ КЫПТѐМ: выл заводјас, кōртуј, арео-планјасōн ветлōм да с. в..

4) ВЫЛ ОЛАСНОГ ѓiктјасын, заводјас вылын, карын.

Гiжōдјас вермасны лоны i мукōд темајас вылō, сōмын кон-курс дырјi премiјајассō медвоз лōѓ сетōма вылō iндōм тема-јас сѐртi.

КОНКУРСЛѐН СРОНЫС ѐНИҒАҢ ТАВОҒА СЕҢҒАБР i ЛУНѐЗ.

МЕДБУР ГIЖѐДЈАСЛЫ Лѐѐ СЕТѐМА ПРЕМИЈАЈАС:

1 премiја	200 шайта,
1 премiја	150 шайта,
1 премiја	100 шайта,
2 премiја	75 шайта,
3 премiја	50 шайта.

Конкурс вылō воѓм ѓткымын гiжōдјас кутасны воэвыв (конкурс по-мастѓздыс-на) лѐзѓыны „Ордым“ журналын (дѐрт, прамѓј нiмовсѓ гiжые-лые јавиттѓг).

Проѓведењыѓас конкурс вылō колō ыставны кушѓмкѓ дѐвiзјас улын, мiчаа ѓтар лiстбѓкѓ гiжѓмѓн.

Гiжѓкѓд щѓщ колѓ пуктыны торја конверт пышкѓ гiжыелы ассые прамѓј нiмовсѓ.

ЫСТАВНЫ ТАЩѐМ АДРЕСОН: СЫКТЫВКАР, ВАДОРВЫВ ул.,
КАПП ПРАВЛѐҢҢѐЛЫ. „КОНКУРС ВЫЛО“.

Жури пондас ужавны сѐҢҒАБР 1 лун бōрын.

КАПП ПравлѐҢҢѐ.

ДЕЗЕРТИРАС ПОВСЫН

Віет П. Дороніндн.

Вістисны менö өтi үездö дезертирјасöс кыјавны. Дезертирјасöн тап збылые шкö вобмаёе, ном мынта, быд пу сајын морт. Сіјö і відчые оз-ö кысанкö „ковöбтыны“ илешад. Ујездувеые морт еурс мобіліза-теіјаые нышјалö, вöрјасын чебсаёö. Шай-каöн-шайкаöн сізік і ветлöны. Мукöдыс еіктјас ердын і олöны, веіег чебеыны оз көсјыны, оз повны на вылö јöзеан індöмые-да.

Тацöм інад зев сöкыд ујтö нуöдны. Озыржык јöз вердöны-јукталöны, ујтöд-лöны дезертирјасöс. Гöл војтыр кыв шу-ны оз лыетны.

Ферт, еекöн, сöвет і быдсöн ем, сöмын гöгöр дезертирјас-да сöвет нінöм кересы-ны оз вермы. Воүмöстчые војтырöс он і тöдлы ареа пемыд војö водтöдасын. Мы-жа морт оз еур сееса-ні.

Тацöм інад-кö бур-жык нырнуöдые еур-рö, тајö дезертир поз-јые öтi здукöн став сöветјас еекöн шы-јылö каясны. Сöмын мыј мöвпалан сіјö і лöб. Öтi асывоэ віе-таліс ас морт да та-јылые-жö гуеа па-кет воіе, куім морт-пö шекöдчöны тајö дезертир позјас, көс-јöны дезертирјаскöд öтвывтчыны да кыш-öдчöм вöчны. Öтiк-пö полковник, а мукöд кыкыс прапорицікјас.

Меным губерна-сан гiжісны да шöк-тісны кыјöдны, кут-ны тајö кујім мортёö дезертир позјö вотöз.

Ферт, удітасын-кö шекöдчыны, уна-лок вермасын вöчны. Сіјö војнас-жö кыг-верст сајö лоі мунны, мед некод оз тöд-лы. Віеталöм еертi татчö медпервој гуеа јöз воасны. Колö нöкјöнiк да гуеöн ју-асны, абу-ö кодкö бокöвöј јöз еіктын. Не-код лучкiа оз віетав нінöм, сöмын öтiк деітіна ылалі:

— Гашкö јортјас тенад? то тај бад-повсас естöн кујім морт кујлöны.

Ме деітіна індöм еертi најöс уғаніна-ныс вевтi. Мöдлісны-жö револьверјаслап-гыжјасны, сöмын бомбаöн повöдi да сет-чісны. Менö пöрјавны мöдлісны, віетасö-ны баржа көнöпатітыејасöн. Ме і віетав-тöг-нiн бура тöда, сöмын сіз јуеа, а ачым мöвпала мыј тајöјаскöд вöчны: пы-рые-пыр-жö нуöдны, лiбö ұны тан. Уэ-мöдчан да тöдтöм еіктад колöкö ставыс

Бомбаöн повöдi најöс.

дээртер, а воулө петны тужо—абу-жо
окота...

Отарө і модарө мөвпалі, да шуі асыв-
вогöz не вөрзыны некытчө. Колтчи. Ме-
ным арестантјаскөд сетисны керка дај
гөббч. Көзайны зев бур, варов: прөста
чајон јукталіс дај ужнајтөдіс менсым
щыг кынөм.

Гіжі первој кытчө колө, еуріны міа
кыжанторјас да нарешнөј мортөс үсті,
мед отсөг ыстасны тајојасөс нүдны.
Арестантјасөс караулитны ачым сувті вој
кежлө. Керкасө зев жара ломтөма... друг
быгтөкө керкаыс вөрчынтліс, зев шоныд
мышкулы лоі, сінмөс куны, вунөді олөм-
сө тајо, горт јылыс мөвпынті...

Друг чурмуні... Вөдөмкө унмовсысө-
ма... Зев өдіө четчі да үкөдчі арестант-
јас дорө гөббчө. А арестантјасыд вөтаеіг
коста үтовтөмаде і мөстаыс-нын көзалөма,
да-өд і өдөссө ывласаныс шыкөмаде, пет-
ны ог піет. Јіркөдчыны мөді, өдөс пазөд-
ны, коркө часжын мыет виліеті сад-міс
уған иныс да гыжасеігтыр востіс меным
көзайн.

Менам унмовсысөма.

Магөн сорөн висталі арестантјас пыш-
јом јылыс. Көзайн коркө дыр мысөі гөгөр-
воіс да көмасөіс.

Мі коктуј куза мөдім вөтчыны. Верст
віт мунім да друг дөдө менам ічөт кага
моз бөрдөіс:

— Лең вај бөр! Кытчөкө коңкөбтас-
ны-да, керкатыр сирөта. Те вот піцала, а
ме чөра сөмын.

Гөгөрвоі мыј јылыс медеасө наргө.
Ме сылы і шуа:

— Мем тајо винтовкаыс мешајтчө сө-
мын, час ме інө сідік кыщовта верст-
мөдсө. А те јона-кө-нын зев полан, бөст
тајо менсым винтовкасө. Сурөны-кө ен
лең, најө кујманныс өружөтөмөс.

дөд зев радлігтыр бөстис менсым вин-
товка. Быдсөн оншыны мөдіс, мыј тајо
оберенаөн *) көф вөрсаыскөд паныд сув-
тас.

Көлі дөдөөс, а ачым кілометр вөт кы-
щовті, сөмын војтырөс ег аңзв ікоктуј-
нысө вошті вееіг.

Косны бөр мөді, јансалан інөз, ег-на
во муртса, друг пу улыс быжкытис менам
дөдө, кок вылө үкөдчис:

— Мыј вөчан-вөч, сөмын ен ві... уна
сирөта колан. Ег вермы кутны... мырд-
дісны...

— Мыј, мыј мырд-дісны?—ачым быг-
төкө гөгөрвоны понді.

— Пішцалтө шышјасыд мырд-дісны,—
бөрдөм-гөлөсөн вөталіс.

дөрт, вачкавтөг тајо дөдө оз мын, сө-
мын мөвпала да тынкасны оз поң. Скөр
јывөсид кыв куртчі да часжын чөв өлі,
ачым мөвпала:

Мыј мөда өні вөчны тајо дөээрөір
позјас пішцалтөггыс. Асыв кежлө өтрад ве-
лөді арестантјасөс нүдны, а ачым најөс
бөр лөзі... мыј шуасны? Аслым лөб на
мөстаө Трібуналө пукөыны. Судітасны да
лылыны-на-өд вермасны. Ставыс ас пон-
да—унмөсөі кор оз поң уғны. Пішцал-
ыд-кө вөлі, гашкө бөр-на нуны вермі кыз-
кө. Оні мыј?.. Он і төдлы ас пішцалтөн
көвөбтасны понөл сајсап. Ачым мыжа,
дөдө мыжа. Быдторөс мөвпалі, сөмын
буржыка нөнөм ег вермы јурые чук-
төдны.

Неуна шөгөм мысөі бөр үөм өлөм
кыптис.

— Шөгөмөн төлк оз бөст некущөм,—
шуі аслым медбөрын.—Ачым-кө лөзі,
ачым бөр кыја. Јурлы уены, коклы чер-
ны,—вај пөслөвіча думвылө үеі да өні
чер кежыс мөдөдчі шышјас вылө.—А те
дөдө мун татыс влөжык,—ысті дөдөөс
гортас.

Віјасны-кө мед віјасны, но јур ог ја-
нөд. Пішцалсө көф колө мырд-дыны бөр.

Тајі төлкујтг мөз муні вој кежлө вө-
рө кыјөдчыны... Врөдіта, а аслам быг-
төкө надеја некущөм, оз-жө міа бөр еур-
ны, да-өд өтнаөдн пішцалтөггыд мыј мө-
дан вөчны?

Пөжөмјас, козјас, кызјас вежласөны
өрдјаскөд, ме зев-нын дыша вөслала му-
дөмла да үчтөмла, көсја-нын вөлі шөйт-

*) Оберена—өружө.

чыштны да сін куыш-
тлыны час-мөд кезлө.

Друг адқи—зев ерда
инын би дорын менам
арестантјасөј. Кыкыс
уэбны, а којмөдыс ме-
нам пишчалон караулт-
чө. Мөвпала:

— Вот ескө өни бөр-
вывсагыс-кө гусөн слө-
ма матыстчыны, да јур
бөрас чертышкөн ковөб-
тыны,—пишчалыс ме
ордын лоө бөр. А пиш-
чалнад ескө сорныд
мөд лоө...

Кыз ескөн матыст-
чан? Гөгөр ерда. Кос
увјас рушка-рашка кы-
лоны, дај војыс лункод-
жө југыд.

Мөдөма-кө, косны оз поз—мөдөдчи
ујны нөјжөнык.

А ујны колө сыв кыз со кымын. Уја
да шөјтчышта, да бара возө. Час кыз
өтарө уји да матысыны мөди. Со вот
көетера-меа коласын колі өтік зоманік
нонөл, а сесеа восков кыз нөпөм абу.
Кыз тајө тыртөминсө ујан? А сулалысыд
налөп турі моз јурсө гөгөдлө өтарө-мө-
дарө. Чер ескөн кын, сөмын сјөн он сүз.
Кујим попөл сајын і відчыса, коржык ча-
сөвөј мөдарлаң бергөдчас. Кујла, лолыш-
ны прамөјжыка ог лыет. Феріптын лоө.
Вөрзан—воштан јуртө. Но вот медбөртеі
часөвөј мөдарлаң бергөдчыштліс. А ме
уэны ег-нын мөд. Чепесјі часөвөј былө.
Вот-вот меа чертышкөн ковөбта бөрвыв-
сагыс часөвөјысмы. Сөмын сыв матө ег-
жык во, кыз жөмді да уеі, черөј кыс мы-
ні да сыв күім бокө, учысјас нырулө, а
ачым часөвөј кок үлө иластөнічі кымынөн.
Четчыны ег-на вевјав, часөвөј кос вомөи
прикладнас кулыштіс. Мыјі вөчыны?

— Но, өні ештис. тыдалө!—мөвныш-
ті.—Вот мукөдыс сағмасын шөң, бурөн
сөмын ог сөтчы. Став ебөсөс чукөрти да
уекөдчі. Пелк мортыд мынтөдчіс! Мөдыс
уекөдчі, да коскыс еурі. Бығласы мө-
дім, пишчал вылын мырғысны. Сјө кре-
ныджык чабырјаса—вермас. Сен нөшта

Уэан инөмыс адқи.

өтік уэыс вөрны мөдіс. Чут слабіта, пы-
рыс-пыр вермасны. Кыз тај скөрмі да
лөптышлөмөн черкныті гащөн,—јурис бі-
ас вөскалі. Пырыс-пыр пишчалыд ме кіө
вүжіс. Сы коста мөдыс сағ-міс да ас че-
рөн ме былө уекөдчіс. Муртса-муртса
вевјалі бокө вөңыны, ез черыд инмы, но
і сјө регыд рамміс, пишчалон кызі јурво-
мөныс косөбті кыкыс—ез-жө четчыв се-
са. Полковныкөсө уэан инас-на сүі, көсја
вөлі горш гөгөрөдыс четчөдны морөс. По
друг мөдіс јурөј бергөдчыны аслам ізкі
моз... Сесеа увлаңурөн уеі.

Сағөј кор петіс, болнычаын-нын менам
вөвөма, јурөс бінтөн гартөмаөс. Јурөј
вөсө, а өтар-мөдар бокын јортјас шөпкөд-
чөны.

Вөжон-мөд мысөі петі болнычаыс да
вөлісөі төдмалі кызі мыј. Вөлөмө сағтө-
гыд уесөма менам полковнык вылас, а
сјө сесеа сағмөма, муртса абу вјөма,
ладнө јортјас удітөмаөс вөны. А најө
пыр менам коктүјөд лөктөмаөс.

Полковныкөсө трибуналын пөдыр мысөі
лылөмаөс. Збыл кыпөдчөм былө вөлөм
лөктөны.

Со-өд караултчигад кушөм вугралөм-
ыд! Јона-на менө сы бөрын відлісны, көч-і
кутны дөзөртјасөө верма.

КЫК

М.Н. ЛЕБЕДЕВ.

КУЛАК

I.

Сөд Якө шуис
 Чертыш Ваңлы:
 „Выл олөм
 Му пыр мунас мед!
 Ме төрыт ветлі
 Норма наңла,
 да селсөветыд
 Мем ез еет.
 Ме сесса ыккөз
 Шкө воі,
 Кор меным нормаыд
 Ез еур.
 Мыј керан, зонмө,
 Таңнад лоі
 Ас пычыс
 Пуны самөкур!“
 Ышловчыс Ваң
 да воча шуис:
 „Ен вістав, төда,
 Муса свал!
 Бур јөзлыс шудө
 Лешак нуис
 да ваіс кыкө
 Шуштөм кад.
 Ме ачым ветлі
 Селсөветө
 Наң норма корны
 Војдөрлун.
 Сен өтө сорны:
 Огө еетөј!
 Көч сесса кувны
 Гортад мун.
 Кыз тащөм лок вылө
 Он скөрмы?
 Мем соңныд
 Оз-ө мөј-нө ков?
 да ег-на, мајбырөј,
 Ме јөрмы,
 Гөл морт моз
 Жугыла ег ов.
 Зев өдјө ленті
 Гөбөч гуыс
 Віт пудја мешөк
 Рузөг пыч.
 Ферт, он-кө перјы

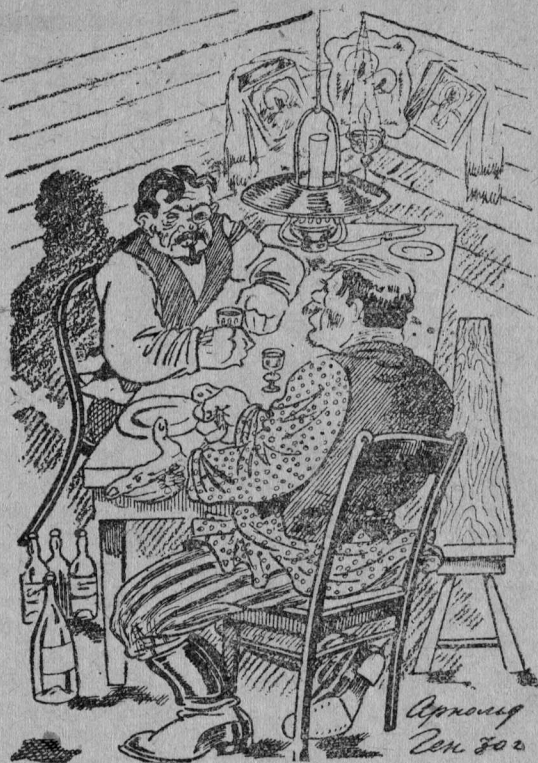
Кыкө муыс,
 Мем сесса наңсө
 Бостны кыс?
 Вөв доддө пукті,
 Пыдө чебі
 да карө летчі
 Пырыпыр.
 Сен пытө вузали
 да нөбі
 Роч југыд вина
 Көрөб тыр.
 Вај, сватө, јуам
 Отө парта,
 Мед ловчас, гажмас
 Міјан лов.
 Гөл јөзсө чун гөгөр
 Мі гартам
 да венам најөс,
 Ез-на пов!“
 Пас чепеыс кыскіс
 Вескыд кинас
 Гөрд јура гөнеч
 Чертыш Ваң.
 Сөд Якө вөрө
 „Курыд“ дінас
 да парсө һулө,
 Бытө каң.
 дыр најө пукалісны
 Сени
 Роч чөскыд вина
 Јуитыр.
 Сөд Якө бызгіс:
 „Менам өні
 Оз лөсав
 Сөветыдкөд вір!
 Ме ескө сінмөн
 Ег-нын вірөд,
 Кыз лентө јурсө
 Сіктса гөл.
 Код вөлі ыкыд,
 Лоі ічөт.
 Мі воклы
 Лөсөдөны рел.
 Таң міјан олөм
 ыккөз зугеас,
 дыр оз-кө вежыс
 Тащөм кад.

Быд лешак
 Сылі вылад пукгас
 Бур јөзлы,
 Кылан, муса сват!“
 Шшымуни Ваң:
 „Ен шөгөс, Якө,
 Лок сөветвластлы
 Регыд пом!
 Мед сіјө озырјассө
 Лакө
 да ез-на тупкыс
 Міјан вом.
 Мі вермам
 Кодыны-на сылы,
 Көн слөјыс еурас,
 Жужкыд гу.
 Көч вөла абу
 Міјан кылы,
 да кывјөс
 Вакулъ ез-на ну.
 Со таво көсјө
 Комілесыд
 Вел уна лезны
 Шпал да кер.
 Ар помсаң лөсөдчө-нын,
 Бесыд,
 Зев зіла
 Пөрөдлісны вөр.
 Ме кывлі, —
 Вывті налы колө,
 Мед бура пангас
 Тајө уж,
 да ыщкөм
 Омөлік-на лөлө,
 Кор коса улын
 Из да вуц.
 Вај кыкө сөветыдлы,
 Сватө,
 Мі текөд вөчлам
 Курыд лун:
 Мед сылы
 Вөрө петан кадө
 ыккөд
 Ужавны оз мун!“
 Сөд Якө плешас
 Ассө кучкіс:
 „Ме гөгөрвоі,

Муса Ваһ!
 Гөл жөсө
 Павкөдам-кө лүчки,
 Керлежөм
 Оз ло жона шань.
 Быд мортлы колө
 Сөмын долны:
 Оз сулав петны—
 Ичөт дон!
 Став ужыс вермас
 Налөн колны...
 Но, еус-жө вөлөмыд
 Те, зон!“
 Куз тошнас Ваһө
 Пырк-пырк керис:
 „Ме, сватө,
 Мөмөтөн ег чуж!
 Оз чинлы, чайта,
 Таво вөрыс
 дај космас
 Сөветыдлөн вуж.
 Ми воклы
 Пукталөны најө
 Пеж, миедөм, тешкод
 Кулак нөм,
 да регыд бырас
 Нөмыд тајө,
 Кыз сылө
 Тувсов кадө лым.
 Оз понды горзөм
 Сесе кывны:
 Витваса уж,
 Витваса план!
 Ферт, мыжкө мөдтор
 Ковмас сывны,
 Кор најөс
 Конжыштам ми тан!“
 Кык сватлөн
 Парта вина жуеис.
 Сөд Јакө вәјис
 Самөкур.
 Кык кулакеөлөм
 Гажмис, пузис.
 Су шеп маз
 Копрасө кык жур.
 Быд омөл кывнас
 Видө, сакө
 Выл олан ногсө
 Чертыш Ваһ.
 Шөң сыкөд өш маз
 Үмзө Јакө:
 „Ферт, сөветвластыд
 Абу шань!“

II.

Вөрлезан страдна
 Воис регыд.

Оз ұзлы тілеө
 Комілес.
 Көт ужыс
 Мукөдлати сөкыд,
 да зила гөжеө
 Сама жөс.
 Том војтыр
 Виетавтөг-нөн төдө,
 Кыз колө
 Вынеөдчыны тан
 дај вөрө
 Ордјисөмөн петө
 Вит вога тыртны
 Ыжкөд план.
 Оз колтычы бөрө,
 Томкөд мунө,
 Зор тоша
 Сиктеса пөрыс морт.
 Пөс гортса паччөр
 Сылөн вунө.
 Вөр керка—
 Онө сылөн горт.
 Важ комі парма
 Шыөн тырө:
 Тан піла кылө,
 Сени—чер.
 Бур лечыд уклад
 Пыдө пырө.
 Вел өдјө сөдө

Шпал да кер.
 Ез инас
 Кулакаслөн вөтыс—
 Ез торкыс
 Вөрө петан лад.
 да куцөм жагө
 Јөзыс мөдіс,
 Шөш сетчө
 довгисны кык сват.
 Вөрлечыс пөвсын
 Черөн клөнгө
 Сөд Јакө,
 Сыкөд Чертыш Ваһ.
 Оз лантлы,
 Кывјис налөн тонгө:
 „Вај, зонјас, корам
 Унжык вань!
 Таз мијан кынөм
 Мүртса пөтас.
 Тае он-кө нещышт,
 Боетан кыс?
 Мед Комілесыд
 Зік пыр сетас
 Быд мортлы
 Комын пудјөн пыр!“
 Kod еурө шүис:
 „Пөчө корны,
 да тазнад
 Вывти оз-ө ло?

Став ужыс
Вермас налөн орны
дај вошас бара
Өтi во!
Сöd Якö ванкөдö:
„Ен полöј
дај вöчöј, зонјас,
Мiјан ног!
Со сурсөн
Шпал да керјис колö!
Зев ыжыд тајö
Налөн мөг!
Мi öтув
Пыксыны-кө пондам
да корны наң
да буржык дон,
Лок Комiлeслыe
Боксö шонтам.
Таң лоас
Нажөткeаным јон!
Оз вуграв Ваң
да сетчö содтö:
„Ок, конөр-конөр
Сiкса јөз!
Во гөгөр тiлeы,
Мынты воттö!
Кор бара уeас
Тајö вез?
Со таво щөктöны
Быд мортлы

Вөрлезан iнын
Песны вын.
Көт тенад чегјасöма
Ордлы,
да он тај
Сортовкасыд мын!
Ферт, советвласты
Шуныд лөсыд:
Вiт воeа тыртам
Ыжыд план!
да кодлөн кiсeө
Танi пөсыд,
Тi асныд адҗад,
Шондiбан!
Мед Комiлeсыд
донсö пуктас
Кыз гырыe керлы
даскык шайт
да наңнас
Елтчынысö дугдас—
Быд мортлы сетас
Мешөк квайт!
Таң оз-кө арты
Накөд ладыс,
Мi вермам гортö
Мунны бөр.
Мыј көт-i колас
Төвeа кадыс,
Мөд во-на поҗас
Лeҗны вö !“

Кык сватлөн соры
Пыдö јижö.
Гөл јöзлы ковмiс
Самтөм дон.
Керлеҗыe војтыр
Сувтiс кыщö,
Сöd Якö тавзö,
Бытөө пон:
„Ен полöј,
Вистала ме бара,
дај корöј содтöд
Пырысы !
Мi öтув горөдлам-кө
Јара,
Оз ыждав
Комiлeсыд дыр!“
Поп-бағ мөз кiсö
Былö лептiс
дај шуic-кранкiс
Чертыш Ваң:
„Вел кыз-на Комiлeслөн
җентыс!
Ем сылөн лыдтөм
Сөм да наң!
Мыј сeсeа ызгынысö
Татөп?
Мыј тани
Пыркјөдлыны јур?
Со налөн кантораныс
Матын.
Вај, муса војтыр,
Сетчö тур!“
Таң везјис кулакјаслөн
Кыeic.
Јөј гүтөс кыјны
Абу дыр.
Вөрлеҗыe чукөр
Өтыр шыҗыс.
Горшлунөн
Сөлөмјасныс тыр.
Со гөлөс
Кантораын горзö:
„Тан мырдөн
Мiјанөс он кут!
Вај öдјө сетöј
Коранторсö—
Мортј јурö
Наңөн комын пуд!
да сeсeа
даскык шайтыe улын
Быд керлөн доныс
Мед ез вөв!
Те ачыд, јуралыe,
Тан шулiн:
Мi бура

Мынтысам-пö зев!
 Мыј сетчö
 Канторалы вöчны?
 Мыј керны—
 Журалы оз тöд.
 Оз көсјы жöзыс
 Вöрсö леңны
 да самтöм донтö,
 Ғерт, он еет.
 Ғыр накöд
 Сорнитисны бурөн;
 Ғыр најöс
 Öлөдисны сен.
 да кодi олö
 Немыд журөн,
 Он тащöм морттö
 Регыд вен,
 Ез артмы канторалөн
 Нинöм.
 Бөр гортас шывгис
 Шыккыс жöз:
 „Оз вис-пö жона
 Мијан кынöм,
 Көч вöртöг колас
 Комилес!“
 Оз тöд, мыј долыдысла
 Керны
 ај кокнас зымгö
 Чертыш Ваң.
 Сöд Јакö збоја
 Пондiс вöрны:
 „Ме жöкта щöщ,
 Јеремакан!“

III.

Сад быртöз
 Јуисны роч вина
 Вöрлещöм зугыяс
 Кык сват.
 „Ми көч-пö öнi
 Кулак чина,
 да торкiм
 Комилеслыс лад!
 Ми егö кантораад
 Ветлöј.
 Бур понтöг
 Мијанöс он кыј.
 Ми соссам:
 Егö, миса, тöдлöј,
 Жöј жöзыд
 Ызгис сени мыј!
 Сöд Јакö вашјалигтыр
 Кайтö:

„Кыс сесса кывлан
 Тащöм зык!
 Быд керјыс пуктi
 Ғаскык шайтөн!
 Но челаҒ мывкыд
 Налөн Ғик!“
 Вак-вакөн сералö
 да кинас
 Кыз рушку кутö
 Чертыш Ваң:
 „Ој, теш-жö вöли
 Увган инас!
 Вај налы
 Комын пудјөн һан!“
 Ез чайтны сватјас
 Таыс сурны:
 „Ми сен-пö олим
 Шы нi төв!
 Гöл војгыр ачыс
 Пондiс дурны!
 Сен мијан мыкыд
 Ез-пö вöв!“
 Таз ескö мовналисны
 Најö,
 да ручлөн
 Мыгчысис-на бöж.
 Он вермы Ғебны
 Бöжтö тајö
 дај асыд чужöмтö
 Он веж.
 Код кущöм ногөн
 Зугö панис
 Зев бура
 Тујалисны пыр.
 Лок торлөн
 Петкöдчис-кö баныс,
 Он пöртлы еинтö
 Сесса Ғыр.

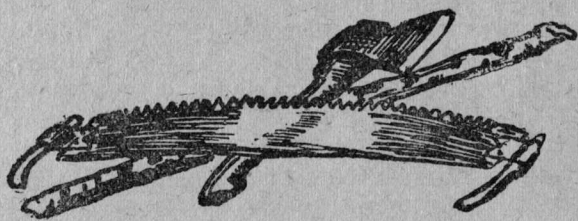
Ғерт, лөеыд вöли
 Сöрныс вöрас:
 „Кор Ғаскык шайт!
 Кор комын пуд!“
 да вит лун мыҒи
 Сöрöм бöрас
 Кык сватлы лоi
 Сöвет-суд.
 Мыј вöли гуса—
 Петис ердö.
 Код ваб пырлис,
 Ез ло кос.
 Сöд Јакö пукалö
 да бöрдö:
 „Ме абу мыжа,
 Со-крестос!“
 Мöд кулак
 Збоја асöс дорјö:
 „Ме нинöм омöлсö
 Ег кер!
 Көч Ғикпыр öшöдчыны
 Сорјö,

Ме медеа зила
 ЛеҒи вöр!“
 Гöл жöзс јуасöмөн
 Јурдiс,
 Кыз торкеис
 Комилеслөн плаң;
 Код ассыс кисö
 Сетчö пуктiс,
 Код ставсö
 Муткылалис тан.
 Суд кыкнан мыкданалы
 Сетис
 Медбöрја кывсö
 Шуны сек,
 да вомеыс налөн
 Сöмын петис:

„Ез вöвлы мiян
Тайö грек!“
Вөрлеöм торкыеяслы
Стагга
Ем жөн да чорыд,
Быггö зүд.
Ез вiетав кулакяслы
Аггö
даж мыждiс најöс
Сöвет-сүд:
„Мед локыс
Кырнышяслөн чiнö,
Мед вöзö

Ташöмтор оз ло,
Кык сватöс сүжны
Зескыд iнö
да вiзны сени
Кужим во!“
Göd Якö көш тыр
Gинва лезiс.
Щöщ ськöд бөрдзiс
Чертыш Вагг:
„Со сүдыд мiянкöд
Мыж вöчiс!
Ок, öнжа олöм
Абу шагг!“

Фельанкаын.

фото
Гулажовлөн.

Віет А. Громовлөн.

1. Петка Жіган.

Ызгө, шувгө ықид зыкөн щөкыд вөр.

Зуртөны нораа козјас да пожомјас, бығгө мыкө налы абу тырмөма. Төв рун туганјас налөн копрасөны муғз... Быд местаын кылө ул щак да валежнйк дукјас...

Шыөн чегјасө Петка кок улын кос валежнйк. Кор сурө вачеыштлөны сылы чуждөмас коз да пожом, бығгө јона скөрмөмаөе сы вьлө.

Петкалөн прамөја-нын сумалө кынөмыс, јона-нын муғма. Кокјас гаддалөма. Висөны.

Мөвныштлас мукөд дырјыис шөйтчыштны, водлыны небыд нйщ вьлө да ұғыштыны, сөмын бара воғө мөдөдчас. Сувтыштыс і норовтчыс өтө пөрыс коз бердө, мөвналө:

— Шөйтчыштныкө-өд лоө-а? Кулыштны көт гоз-мөд минут... Неуна...

Но друг мыкө думыштөм бөрын дрөгнөтө, чукөртө став вынсө да еөлөмыс мөдөдчө воғө.

— Ак, те, небыд намөд!..—гораа асө вьдө.—Өд со кущөм, зикөз муғма... Кулыны окота лоі?! Мунан воғө, он дур!..—Вьдө асө, сералө аслас слаблун вьлө.

Рытладор Петкалы пондөс кывны кыкө бокдөвөј шыјас.

Кывзысө.

Друг нйккөд лоі Петкалы, быдөн серамјас петіс.—Лагер матын...—шөпкө ачыс.—Онө сесеа регыд-нын!

Ез-на слөјмы Петка вөчны кык-кујим вөсөков, кыз вөсөкыд і шујгала дорсаң бара кывны пондөс вөр пыщкас шыјас...

Војдөр тыдовтчысны вйгтовкалөн јывјас, а сесеа і чүјмөм, кывзысан јурјас.

Петкаөс адзөм бөрын најө сөмын дуріг моз вьдыштисны.—Мед ескө тенө омөлјас нуасны!.. Алө повчйн? Ен пов!.. Мө чајтөм зев-нын прамөј мортөс локтөмөн, а вөлөма вот коді...

Тажөјас вөліны дозорнөјјас.

Регыд пујас пөвсттө тыдовтчыс ыкыд ерда места, гөгөрыс сук вөр бығгө нарөснө вөчөм ыкыд кыщ. Уна чомјас. Мукөдлаас көетерјас өзјалөны. Сөд, лөз гыјасөн кајө вывлаң шын. Кылөны серамјас, горзөмјас...

Петка пондөс мунны штаб дорас, зөланөк пөлыгөчөм кык өшөна керка дорө, кодө вөлі сулалө ерд пелөсас-нын.

Мыјөн адзисны Петкаөс, партизанјас бығгө ловчисны.

— Еј, ребјата, Петка Жіган локтө!..

— П-е-е-е-т-к-к-а, о-л-а-н-н в-ы-л-а-н-н!..

— Еј, Жіган, мыј вајін?
— Збылые өмөј врагјасыд матыетчө-ны?..

— Көні та дырасө те ветлпн?
Јуасөмјас сөмын кісөбны быд боксаң.
Петка вочакыв некодлы оз сет. Сөмын музөм чужөмнас көр еурө нуммунлас.

Пөштө кісөөм кілчө вылын, өзөс до-рас, сулалө часөвөј, гөрр тошка зөланык мужік, впнговкаа пелнөм вылас. Петабө адзөм мысөтп нпмкода сералө.

— Пе-е-е-т!.. Ол-а-н-вы-лан!..
— Иван Мікітөвпч штабын?— зевсөлө-мыс јуалө Петка.
— Сен, дерп! Көи-нө сөсөа сјіө олас?..

2. Колана јуөрјас.

Гажтөм, ланкыдік керка.

Гөд, сабе евенјасын, лабічјас вылын, өшалөны да кујлөны впнговкајас, патрон-танјас, сумкајас да саблајас.

Өшпң дөрын, јурсө кі вылас өшөдөм-өн, думажтөм пырыс, пукалө медеа ыжы-дыс—парғезан Степенчук. Нпмкода пырыс матыетчөс сјіө Петка дпнө да кутіс сјібс ылы гөгөрыс.

— Вои-нжө дырөн... Ме јона-нын повчылі.
Фетіна сөмын нуммуни.

— Мыјнө сјз повнысө, төварыш Сте-пенчук?.. Абу-нын-өд медеа первојы! Ме-нө кутнытө еөкыд.

— Ак, те, повтөм морт!.. да-өд талун нөлөд суткп-нын тенад мунөмлы!

Петка лөбыда пырыс нөровтчөс лабічө да нужөдіс кокјасөб.

— Менам, Иван Мікітөвпч,— впсталө Петка,— зев колана јуөрјас ем.

— Нооо-о?!.. Но, ладнө, нөрөвптлы... Те тај тыдалө, впзөда-да, јона музөмыд. Војдөр шөјтчышт, еөј бура, а сөсөа і пон-дан впставлыны. Начын өбөдыд... Кыскы.

Петка кыскис пачыс өбөд да зев чөс-кыда да перыда пондіс еөјны.

Степенчук меліа пырыс впзөдө фетіна ыылө да мөвпалө.

— Таыс морт лөб. Прамөј коммуніст дөреыс емел, јон да чорыд. Зөланык-на-өд і ем ачыс, даскујпм арөс сөмын, а еөлөмыс ыжыд. Зік пыр-өд і төдчас.

дум вылас уөі степенчуклы кыз кујпм төлыс сајын локтис тајө Петкаыс сјіө от-радө да јуаліс сылыс:

Петка ставсө впсталіс.

— Те, төварпш, парғезанјас вылас ыжыдыс лоан?

— Ме. А мыјнө теныд колө, бур пі?

— Көсја парғезанөн лоны.

— Те?!.. Ха-ха-ха,— серөктис Степен-чук.

Зев-нын сек зөлабн кажітчөс Петкаыд ыылы.

— Те, төварпш нащальнык, ен серав!..

Ме-өд збылыс серыта...—сөлөмыс впста-лө фетіна.—Окота меным белөјјаскөд вер-масны!..

— Мыјла-нө ескө теныд окота?

— Отікө,— менам бат вөлі робочөј, сле-сарітис стантсја вылын... Коммуністын вөлі... Вежон сајын сјібс өпөдісны пөга-нөјјасыд, а мамбөс турмаө јөртисны... І сјз ме өтнамөн і колі өні... Ме-өд комму-ніст-жө... Мыј понда батө кулі, сы понда і ме көсја страдајтны! Те, төварпш на-щальнык, ме јылыс мукөдтор ен мөвпав, от-өд пөрјавлы. Вывтп јона менам лөг петө белөјјасыд ыылө!..

Степенчук бөстис фетінаөс отрадас.

Оні оз кайтчы бөстөмыс. Фетіна вө-лөма еус, кывзыс, гөгөрвоыс.

Отрабын сылы сетісны нуны впдласан уж. Јона отсасыс Петка парғезанјаслы.

Кор Петкалөн кынөмыс пөтыштис— шуіс:

— Но, өні төварпш Степенчук, вај серытыштам!—

Сјіө зев уна впсталіс аслас ветлөдлөм, впдласөм јылыс. Воіс Славгородөз.

— Волі робочөјјас дпнө, накөд серыті.

— Омскеаң,— впсталө Петка,— белөј-јаслөн отрад локтө, ыжыдыс сені— агамап Аныенков... пушкајасөн да пулеметјасөн!

— Міжан вылө локтöны, чöртжасыд! Фелöйд омöль...—шүб Степенчук.—Мöдасны небое бара мiжанкоф jöztö, крестанатö, шырны, öшлыны... сотны... вiжавны.

— Ферт, сiз... jурнае копыртыштöмөн шүб Петка.—Важкодсыбе-на, ферт, ез-öд вежешыны.

— А робочöйжас мыj шуöны, полöны оз најöые?

— Jона шызысны.—Шуöны—бара-пö уна вiр кiетасны, унаöс iзведiтасны, сыыс jона полöны.

Теныд сöмын щöктiсны вiставны, мефым те кыз верман вермасан, он сетчы! Абу-нын-пö мiжанлы дыр вiдчыены. Гöрд армия мiжанлы отсöг вылө локтö... Колчаклөн салдатжас-пö пыщжалöны кытчö сурö. Краснöйжас бостöмафе-нын Курган.

Степенчук жöзö-ветлө керка куза. Мыжкö мöвналö.

— да... Кокы шуны—ен сетчöj! Куш кiнад небое еща воjутан пулеметыдкöд да пушкаыдкöд. А винтовкаыд мiжан лыда—сöмын гоз-мöд. Ок, i кiскас-жö öнi вiр крестанiплөн да робочöйлөн!.. Паастала кiетасны вiр...

Петка сөлöммыс кывзiс сылые.

Степенчук лантiс, тöдвылас уекöдiс кывжас Петкалыс, нуммунис.

— Курган-нын, шуан, бостiсны?.. Сijö пiжö, бур!.. Сiзi i колö!.. Ха... ха... ха... Но, колö мiжанлы чукöртчывыны öтлаö ставнымлы... Мун да чукöст мукöдсö татчö...

3. Сöвет.

Керка çикöз тырi, восковтны веесiг некытчö.

Пукалöны i лабiч вылын, i öшич вылын, а мукöдыс i куш жождас.

Пызан вылын Степенчук ныр улын ломтысö сiе.

Кор чукöртчысны ставныс, Степенчук нöжжö вiдöдлiс гөгöр jöз вылас, кызöктiс.

— Вот мыj, другжас, корi ме тiжанöс вот мыjла... Молодеч мiжан,—jурнас iндiс Петка вылө—ваiс зев колана jүрjас. Воjдöр колö вiставны—таjö округ гөгöрö, мiжан вылө Колчак мöдöдöма воjска... Ачыс атаман Аьенковыс локтö пушкажас-өн да пулеметжасөн.

Керка пыщкын кыптiс сорнiжас.

— Но вот, тöваришжас, öнi ме кöсja тiжанлыс jуавны: мыj мiжанлы колö вöчны? Щöкта сорнiтны!..

Ставыс лантiсны чöв. Кывлывлö сöмын кор сурö кызöктыштöм да вышлөллөм.

— Ок, некодöс бурөн оз кулны, öканинöйжасыд!—шүис кодкö сöкыда лолалiс тырja.

— Вокжас, уекöдчыламöj, ставным на вылө!..—шүб кодкö немыд пелтöссаң.

— Уекöдчыламöj?!—сералö Степенчук.—Алi вунöдiн пушка да пулеметжас jывеыс?.. Таjö те, Мiтреj, алi код шүис?..

Бокысаң кылö гөлöс:

— Ме, Иван Микiтöвич...

Степенчук дöзмис.

— Ме теныд абу Иван Микiтöвич, а тöвариш камандiр...

— Алi вунöдiн-нин пöрадок тö?! Ме-öд, буракö, öнi тiжанкöд ог вина сулiжа сайын пукав, а сорнiта воjннöй фелöжас jылые... Те кывнад зев ен шыблае, а тö регыд арестуйта!

— да-öд ме, ферт... Ме, Иван Мик... абу тöварыш нащальник...

— А... качалiн... Но, по ладнö, фела jылыс сорнiт. Кыз-нö, те ногөн, мi вермам белöйжаскöд вермаеныс? Вiстав!

— А ме сiз думайта... Воjнас, мыjөн унмовасны...

Степенчук дүгöдiс кiнас шеныштöмөн.

— Куш сорнi! Çик öткод-кöч кор мi на вылө уекöдчам! Сöмын кiсел мiжаныс артмас...

— Сетöj кыв меным вiставны!..—сүвтис друг Петка.

— Вiстав!—шүб Степенчук.

— Тöвариш партизанжас,—заводiтiс Петка,—ме думайта, мыj белöйжаскöд воjутны колö мудера, сöмын сек мi вермам унатор вöчны.

Степенчук щöкмунi гораа.

— думайтi ме, öтигор,—воçö вiсталö Петка.—Аскi рытнас вiтчысöны белöйжас-сöс стантсiя вылын. Лун кык најö сөнi шöйтасны... Сijö кад кежлас ме воа сетчö. Пеккöдча аслыс атаманыслы, вiстаса прöстöj мортөн. Сесеа вiстала, мыj партизанжас менö öбöдiтiсны... i шуа сылы,— „сiз, мiса, i сiз, колöкö, мiса, нуа ставны-тö сiя местаа, көнi сулалöны партизанжас“... Быггö кöсja выдайтны тiжанöс...

Зев шынитöва, сөлöммыс кывзiсны Петкаöс. Быдөн матыетчысны сы дiнö.

— Ну, нуа ме најöс...

— Кытчö?—ез вермы терпiтны Степенчук.

— Чангінскөй нурб...

— Ух, уух... ка-ка-ка...—серөктісны ставныс.

— Вот колөкө і јур! Вот і морт те, Петка Жіган!..

— Вісталин!..

— Вот таяб бур!

— Л-л-л-антөј!..—горөдіс Степенчук.

Бара ставыс лантісны.

Гөрді арміялы даскык во тырбм куза Сыктызкарын мітінг

— Петка вістав, возб...—шүө Степенчук.

— Нур вывтыд најө пушкато оз кысыны... Шыбитасны. А ті сіјө кад келдас ты дорас понданный відчыены, көні Каргат ју заводіатчө... Сен налы і стоп!.. Сен мі, јөј уткајөс моз, најөс і клопјөдлам. Гөгөрвоид?

Мөвпалөм да чујмөм пырые візөдоны быдөн Петка вылө. Быдөн мөвпалөны асылыс пөлөс мөвпјас, но сөмын некод оз лыет віставны.

Степенчук щөц јона заводітіс мөвпавны Петка вісталөм куза.

— Гөгөрвонытө ескө гөгөрвоім!—шыаєс Степенчук.—Вісталин гөгөрвоанабн. Сөмын ог төд кызасны оз теныд, лі-

бө сібөдас оз ас бердас генералыд. Но ладнө, шуам, мыј кызасны і мунасны те-көд. Шыртан те најөс нурб, сіз... Бур... А бөрја помыс-өд најө казалады, мыј те накөд вөчан.

— Но да, казаласны...—сөгласітчө Петка.

— А кыз-нө те ачыдсө?..

— Пышја.

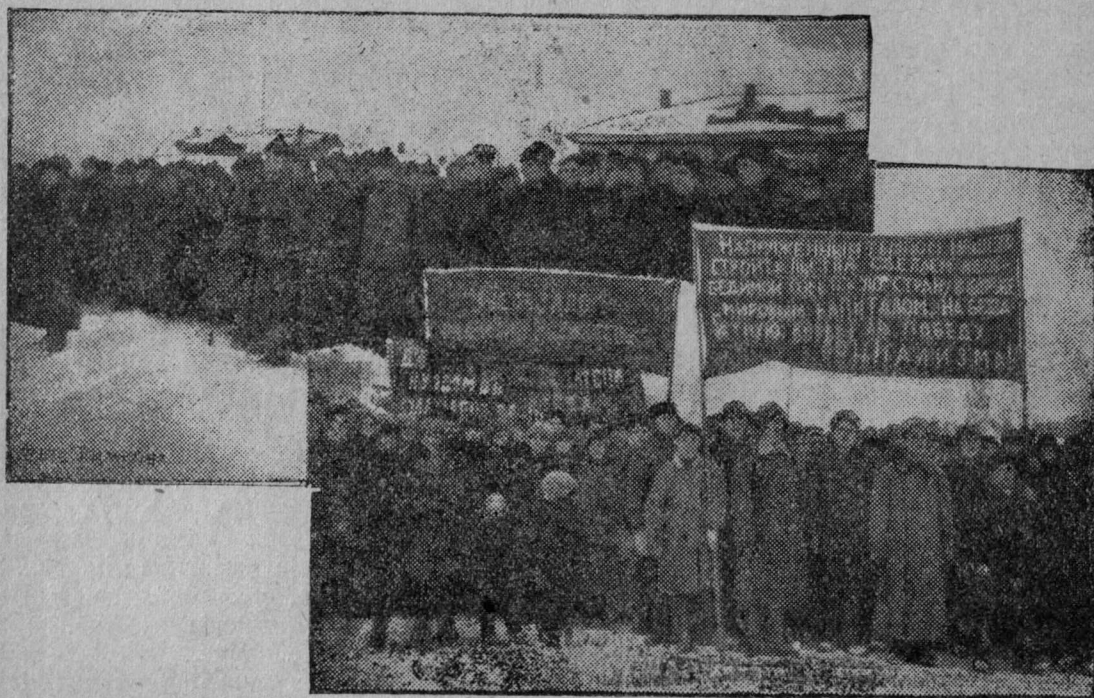
Степенчук сөмын јурнас довкјөдлө.

— А оз-кө удајтчы пышјынытө? Сек кыз?

— Не кыз... Сетчө і јур пукта!—нөві повзытөг шүө Петка.

Сыр некод оз шыас.

— Да ті, јортјас, ме вөсна енө төждыөј. Од і ті быд здукын јур пуктыны гөтөвөс көнкө...—шүө Петка,—сы вылө мі і аетөмаөе. Ме-өд тіјанкод-жө парвізан, пбу өмөј сіз? А? Ме өмөј өмөљқык тіјаныс? Мыј понда сізкө і ме ог вермі јур-сө пуктыны „обчеј делө“ пондаыс? Од, ставным мі вермасам белөјјаскөд, сөвет-власт понда! І батөј менам воші сы понда. А ме быд здукын гөтов мунны быдлаб. Сецөм өлөм өні, мыј мі ставным пө-

рые і том—долженёе өтi ужд вöчны—мед öдјонжык вермам голасё орöдны Колчаклые. А дыр-кö пондам мөвпавны, немтор мiјан оз артмы.

Гтепенчук сувтiс i нуждöдiс кiсö Петкалы.

— Ну, јорт, ме сöгласiтча текöд! Пасiбö, тед...—Сы бöреа быдөн пасiбö шуiсны сылы сöвет сетöмые.

Петка сöмын шензö.

— Вот јöјјасыд! Öд, немтор сешöмыс абу сени, мыј ме кöсја вöчны. Öд, быдсөн еекö сiз вöчiе.

4. Белöјјас локтöны.

Час ноль-вiт војдöр, појезд локтöз Славгород стантсiја вылын кывеiс генерал Аненковлөн локтöмыс.

Сiја јуöрыс öдјö паскалi матi гөгöрса вöлбетјасö да карјасö.

Стантсiја i бвлавыв кушмiсны. Чельдöс, кодјас вöли котралöны ворсöны бвла вылын, јiналiсны гортаныс. Вöвјасöс да мöсјасöс, кодјас вöли пынiтöва јiрöны веж луд вылын, јöрталiсны карта-гiд-тајасö.

Шынiтöв лöи стантсiја вылын.

Лантiсны i кар вылын, быггö мыјкö кывзысöны.

Стантсiја вылын гырыејасыс да мүкöд көрттујывса служiтeјас полiгтырја вiдчысöны појезд.

Робочöјјас лантöмаде.

Појезд воiс рытавылыс.

Паныд петiсны белöјјаслы нащальныкыс стантсiјаеыс, сылөн отсаеыејасыс да јешцö морт-мöд.

Ез-на удiт прамöја сувтны појездыс—зiк пыр ловзiс стантсiја вылын олöмыс.

Појезд сувттöзыс-на i четчалiсны сетые белöјјас горзiг да сепалiг тырја...

Генерал Аненков петiс појездыс аслас апiтсерјасыс кыщын. Вiзöдлiс гөгöр, еiн пыр нуiс көрттујывса службајасöс. Контрразведкалөн нащальныкыс вöчiс воеков кык-кујiм возö i сувтiс.

— Ме лoa нащальник контрразведкалөн—Меклер поручик, ваше превосходiтельство!

Аненков щана пырые коныртлiс јурнас.

— Час мыет те вöчан меным доклад.

— Кывза!

— Појезд мед вöли кор ковмас!—скöрые шуiс генерал стантсiјавывса нащальныкы.

— Кывза!

Недыр мыгeтi стантсiја вылын заводiтiс ворсны музыка. Сылөн шыыс öтлаесö сепам, горзöм, сылöм да пiнаесöм шыјаскöд.

Рыт вöли сeз, кöзыд.

Час мыгeтi генерал Аненков, дыша пырые, гöрд вiна јуiг моз, кывзiс вiстальöм Меклер поручиклые.

— Но ладнö, робочöјјас јывеыд мöдые,—дүгöдiс вiстальöмыс генерал.—А партизанјас? Кöнi најö сулалöны?

Меклер поручик чужöм вывeыс вежыштiс—повзыскод да шуö:

— Ме... сы јылые... вот мыј...

Аненков öдјö, скöрые шеныштiс кiнас.

— Но, нуждöдлыны немтор. Он-кö тöд, сiз i вiставны колö.

Ачым тöдмöда. Уна—ö тiјан арестованпöј робочöјыс?

— Морт öкмысдас кымын ем.

— Зiк' пыр-жö најöс вајны ме дiнö, менам појездö.

— Талун рытнас?

— Но да, талун рытнас. Нiнöм пöра прöста колъавны.

— Кывза.

Час мыгeтi арестујтöм робочöјјасöс, кöнi вöлины i нывбабајас, вајiсны Аненков појездö.

Гөгöр кывны пондiс локые горзöм, бöрдöм, ымзöм. Сiјö шыјасыс ставыс робочöјјаслөн, кодјасöс нöјтöны белöјјас. Сiјö арестованнöјјасöс iналöмаде öтi төвар новлöдлан вагонö, кодi вöли кысöе медеа помын.

Мöд луннас, вiт час асылын, унжык јöзыс белöјјас пыщкые полковник Иноземтeов јуралыгөн мунiсны походö.

Аненков ачыс öтi ротакöд колтчис појездö.

— Коланажык делајасөн татчö, ме дiнö ысты—мунiгмоз шуiс Аненков.—Ме тани ачым-нын накöд

— Кывза.

Отрад мöдöдчис покодö.

Медеа возын мунö полковник апiтсерјаскöд, на бöреа кавалеристјас, а сесеа пулеметјас да кык зöланiк öруджö.

5. Покодын.

Сера руд кымөрјас өдјө муһоны
јенек куза...

Кымөр костеан кор-сүрө тыдовтчылө-
ны шондї жүгөрјас... Јона пөлтө војтөв.

Рытладор, час нөл рытын, гөра саж-
саң тыдовтчисны кык разведчик, кодјасөв
вөлі мөдөдөма відлаены асывнас-на.

Отрад сувтис.

Разведчикјас матыетчисны полковник
Иноземтсов динө.

— Партизанјас господин полковник—
заводитис виставны өйкыс—некөн оз ты-
давны! Полтавка сиктыд тани матын-нын,
верст кык сөмын лоас!

— Вот тајө вөр саяс—индис кинас мө-
дыс.

— Сиктыс ыжыд?

— Бура ыжыд.

— Кызжык да көн-
жык сижө пукалө?

— Ју дорын! Отар
бокас сеп, а мөда-
рас—вөр омөлік...
Ачыс сулалө ланкы-
дик мылк вылын.

Полковник мөвна-
лиг тырја виçөдліс
сетчө, кытыс индисны
өиктө.

— Те, Часков жорт,
боет өтө ео мортөс
да кыщовтөј өиктө
војладор боксаыс,—
еетис приказ полковник.—Те Павлов жорт,
асывладорсаыс—мөд еокөд... Боетөј
мортөні пулеметөн да разведчикөн... А ме
мукөдыскөд муна таладорсаыс. Квайтыс
лыжөм бөрөні өрудөјөсөд, ти воетөј пуле-
метнөј би і шыбытчөј өикт вылө... Гөгөр-
воинныд?

— Зик сиз!

— Оти здукөн...—гуараөс шөщ еорнөі
корнет Васильов. кодї пырис Аненков
отрадө неваж-на, медеа первој-на петыс
таја уж вылас,—ме думыс-кө, медеа вој-
дөр тащөм ужјасөв...—і ез вермы помав-
ны, адчис, мы полковник өин кымсө чук-
ралөм пырыс виçөдліс сы вылө да мүде-
ра пырыс серөктыскөд...

— Те мыј тајө, збылыс көсјан?.. А?..
Те збылыс?—гораа јуалис полковник кор-
нет Васильовлыс.

— Зик збыл... Ти-өд онө төдө, јона-ө
мыжаөе таја өиктөса крестанаыс... да і ко-
лөкө некторјыс абу мыжныс, нөбчик? Се-
ни-өд өмөс і челаф, і нывбабајас... тајө
вйтчыетөм торјыс, тащөм страгыс, кодөс
мі пондам вөчны, зик налы прөстаыс.

— Лянт! Тенад мөвнјасыд, зөлаык ныв-
калөнок зик! Мыжаөе-ли, мыжтөмөе-ли
тајө—мем-нө мы... Мужикјаскө өмөс—се-
са мијанлы нектор оз і ков. Вот ти бөр-
нас адчанныд... Ставыс, мыј сүрө туй-
вылыс, тајө өикт гөгөрјасын—ставсөв бырө-
дам... Ставсө! Но, муһөј сөсөа, господа,
муһөј—шуө Павловлы да Часковлы.

Часков да Павлов пуктым кисө шап-
ка көзыр улас да скачитисны отрад динө.

Отрад шыгыс. Јукөс унапелө. Оти чү-
көр петис Часков динө, а мөд чукөр Пав-

лов динө.

Полковник бура дыр виçөдис муһыеја-
сөс.

— да-с... Меным зөв тешкөд кажитчө
кывзыны тесаң сөщөмторјас, корнет Ва-
сильов... Тајө ме тесаң ег відчыс!...

Беррөдис вөвсө да гөнитис колаң јөз
динө...

Рытладор.

Лунса ужјас крестана ештөдалөны.
Мукөдлаас өшнүвјасас пукалөны му-
жикјас да јона еорнитөны. Нывбабајас ід-
ралөны скөт. Уліча вылын јона горзөны,
ворсөны челаф. Кор сүрө ју дорсаң ба-
бајаслөн кывлывлө нөшасөм шы.

друк...

— ...У-у-у-у-у у-уууух!...

Уліча шорын, коні вёлі ворсёны челаф, кутіс бергавны жужды суржасён бі, щын, му...

Гөгөр пондіс кіссыны өшін етеклөяс. Ожзём... Горзём...

— О-о-о-о... о...—горөдіс кодкө вөс-ыдік голдөсөн.—м... аа... м... а!..

— А-а-а...

Јөјмісны, шығісны Полтавка еіктеа јөз.

Пондісны котравны отарө-мөдарө. Сеса быдөн пыралісны керкајасө.

Кор віт мінут мыет мөд снарад лыјіс веекыдларор бокса керкајасас да ставсө пөшгө пуе-пае вөчіс—бара ставныс петісны бвлавылө.

Мінут віт мыет бара:—у-у-у-у-х, ууух!..

Ызмөм ранітчөмјаслөн да горзём зон-віца јөзлөн, нораа баксөм ыжјаслөн, мөс-јаслөн, вөвјаслөн гөрдлөм ставыс отувт-чіс.

Кыклаын снарадөн лыјөмые лоі пө-жар.

Сук сөд щын паскалі гөгөр. Сынөд тырі щын дукөн. Бвлавылын горзом пыр содө, паскалө гөгөр.

Недыр мыет кујимнан боксаыс ты-довтчісны белөјјас—лебөны бығғө јөјјас.

Пемыд інтіыд кор сурө југнйтлас пө-жарсаы бі југөрыс, гөңајтөны Аңенков-лөн војскаыс бығғө куцдөмө чверјас.

Шарјысөны зонөн колөм керкајасті, нуөны мыј сетые сурө, грабітөны наы-жығғыкјас. Нагајкајасөн нөјтіг тырја ну-өны Аңенков діно ловјөн колөм мужік-јасөс, нывбабаөс да челафөс.

6. Ез су.

Гоз-мөд верст сајын, шөкыд куест-јас пөветті, термасіг тырјі матыс-тчө еіктлаы Петка. Сіјө кылө-нын пуле-

метлыс да пушкалыс лыјөмсө; ачө јене-жые гөрд југөрсө. Сіјө дыр сувтөмөн, мыјкө мөвпаліг моз, кывзіс лыјөм шысө да вічөдіс гөрд југөрыс вылө.

Аруг лока повзөм пырыс кутчіс кыкнан кінас јурас, үекөдіс му вылө да гораа пондіс ымзыны да шуавны...

— Ег су... Ег су...

Регыд бөр лагыс, дыр кујліс ул кө-чыд му вылын да вічөдіс југјалан козув-јас вылө. Мөвпалө:

— „А појясыд шуөны, мыј сен, јене-жас, ем јеп, зев рам, шаы. Сіјө радејтө шудтөм да өбөдітөм јөзөс, оз лез прөста-ыс страдајтны мыжтөмјасөс... Сізкө, мыј-ла-нө јенмыс мјан јылыс, кресана јыв-еыс вунөдөма?.. Мыјла еекө сіјө јөзө колчаковечјаслы віјавны мјалөс да быд ногөн емекајтчыны мјан вылын?.. Сізкө, ставыс пөрјасөм... Поцјас пөрјасөны... Не-кущөм јен абу. Надејтчыны колө сөмын аслад вын да ебөс вылө“...

Сесеа пондіс мөвпавны кыз еекө пелькжыка матыетчыны белөјјас діно да пөрјөдлыштны најөс. Бөрднытө өні нем-тор. Мыј-нө сесеа вөчан ег-кө су... Он-жө-өд колөм торто бөр вөзө јөткышт. Ко-лө і мукөд еіктјас спаеітны... Час мыкөі Петка збоја вөслаліс Полтавка уліча ку-ча. Бжыд шумөн да печлаөмөн ломты-сөны керкајас. Быдлаыс савкјө бі кеы. Кісөны јіркјас, гылаөны керјас...

Быд восковын паныдасап шојјаскөд.

Кыкө кылөны-на ымзөмјас, серам да код јөзлөн сылөм.

Петкаөс зік пыр кыц піө бөетісны салдатјас.

— Кыці-нө те, давөл пі, ловјанас ко-лөмыд?..—шенчөны најө.

— Ме абу тајө еіктеыс, ме мөд еік-тыс...

— да мыјнө сыкөд сорнытнысө, та-лыштін-і пом!

— Вајө, другјас, сіјөс біас шыбытам, мед пражітчө!

— Вај, вај, немте, ідчысны...

Кіјас-ын һужөдіснь Петка діно но сіјө чөпөсіе да шуө.

— Нуөј менө медеа ы-ыд нащальнік-ныд діно!

— Ак те куцөм, кан пі, кылан! Мі теныд вот зік пыр сещөм нащальнікөс петкөдлам, мыј еінесыд бі петалас!

— Вај, другјас, бөетөј!..

Петка пессё, көсјө мынтөдчыны код јозые.

— да вистала тај... парғизанјас јылые тода... Нуны на дінө верма!—гораа виставлө Петка.—Нащальныкыды вистала.

— Вајө-нө, другјас, нуамөј полковник динө!..—шүис өтө салдат.—Гашкө и збылые төдө... Ештөдныд тајөс пыр-на вермам.

7. Ескисны.

Иноземтсов полковник скөра пырые виқөдліс Петка былө.

— Татчөс?

— Абу... Ме Креновскөј еиктые...

— Парғизанјас динө, шуан, верман нуны?

— Верма.

— А көнөс-нө најө олоны?

— Һурјасын зөбөсөны.

— Тасаң ылын?

— Верст комыныд, ме чајта, лөб.

Полковник мөвпавны пондіс. Һөжјөні-көн пондіс сорғитны опітсерјаскөд.

— Мыј-нө тед сецөм окота најөс индінысө?

— Јок көсја налы вөчны.

— Мыјысө?

— Віисны мамөс і батөс, а керканы-мөс сотисны.

Опітсерјас сөмын виқөдлісны мөда-мөд выланис.

— Кығ-нө сјјө? Бачыд-өд тенад көнкө крестанін вөлі?

— Крестанін. Міјанын трактір вөлі. Озыра овлім. Сөмын батө вөлі оз лөсав еиктса мужікјаскөд. Сы понда ставыс вөлі і лөгалөны міјан былө.

Бара полковник да опітсерјас вашкөдчыны мөдісны мөда-мөдыскөд.

— Но, бур! Аски асыв-нас те міјанбө нуан,—шүис полковник.

— Толькө другө відчыс, пөрјөдлан-кө! Мыјкө-кө сецөмөс, Һе міјанлы ногса-өс, казалам—зік пыр-жө затылөкад пула і швач-кам!.. Гөгөрвоін?

Петкалөн німкода југғитисны еінјас. Һуммунікод.

— Зік прөста-өд поланныд! Краснөј-јастө ме курыд кушманые-на омөла ра-өейта.

— Ладнө, ладнө. Сен адзам.—Вај вер-дөј тајөс! Но еінвысөныд енө воштөј өтө здук кежлө весі!

8. Һур.

Гөгөр Һур...

Кытчө он виқөдлы, быдлаын зөв пос-нідік кустјас да зөланык кығјас. Гөгөр кылө сіе дук.

Кок улын муыс бығтө качај—качајтө. Ставыс ва.

Быд здукын ыжыд шумөн лебөдны повзөм уткајас да зөдөгјас.

Белөјјас мунөны кујимади ортчөн-ортчөн.

Ез-на мунны і өтө верст куға, кығ өтө өрудіјө вөјны пондіс. Дыр мырөбө мыст перјисны-жө-а.

— Пушкајастө колны колө...—шүө Петка.—Воқынас-өд тујјас јешцө-на омөла. Зікөз вермасны вөјны.

Полковник оз төд мыј і вөчны. Скөрыс курчалө лөбөс, дыр мөвпаліс, нө вөчны нинөм—лоі колны өрудіјөјасө да сы динө кығ салдатөс.

Полковник скөра виқөдліс Петка былө.

Налы сетісны приказ, медым олісны сени.

Петка смела пырые мунö медвозын. Сіјö тужсö töдö пасјас еертеі, kodöc adžö сөмын ачыс—öтнас.

Пыр щöкыда і щöкыда кустјас костöд тыдавлюны поснідік тыјас да ва гөпјас. Туж пыр омöлтчö. Вöв кокјас пыдö пырöны му пыщкö. Туж векнэвны пондіс. Лоі салдатјаслы мунны öткэаөн. Сіјö і відчыс, мыј кокыд чікөч пырас муас.

Кылö сөмын кущöмкö лебачјаслөн нора сылөм да горзöм.

Гажтöм.

Вöвјас полігтырја кор еурö пыркнйтчыласны да дыша пырыс нөждөнїкөн кысқыштасны кокјассö нур пыщкыс.

Полковнїк дöзмö век жонжыка і жонжыка, кор еурö довкјöдлö журнас.

— Еј, дегінка!..—горöдö Петкаöс.

— Мыј?

— Ылын-на јешщö?

— Ылын-на... Верст еізім лоб-на!

— Кыз-нö мї вермам вескавны партизанјас дїнö тащöм лок местатї мунїгөн?—јуалö полковнїк.

— А сени, көнө партизанјасыс сула-лөны, нурыс абу, сөмын вөр да луд. Му-ыс сен быттö із—чорыд.

— А мунасны-кө најö сетые?

Петка гораа еерöктис да шутовтис.

— Кытчö-нö муннысö? Сетые мунны-ыс сөмын таја тужыс і ем, а сесса некыт. Мунам да ставныс і еурöны мїжанлы!

Рөмбыны-нын заводїтчö.

Полковнїк быд восковтїгөн сіјö і думайтö: а мыј, тајö дегїнасö-кө партизанјас мөдөдісны, і сіјö нуö пөрјөдлөмөн мїжанс лок местад, кытыс і петнысö сес-са он вермы? Бөрја помыс воісны зöла-нїк ді вылö, көнї вөлі чорыд муыс. Сө-мын сіја вөлі вывті зöла, öдва тө-рöны ставныс. Ставныс музöмаде, щыгөс, скөрбө.

Сојанјас немтор ез бостны орданыс, надөйтчїсны мыј рыт келлас бөр воасны, партизанјасöс пус-нас вöчасны-да.

А вот рыт-нын, а жын тужсö-на колөкө ез мунны, немтор оз-ї төдны кор пома-еас мунөмныс.

Нур вылын сынөд рытнад лоі лок, дука, көзды, ва.

Худкор Цембер.

Полковник да опітсерјас мунісны бокö да сепі пондісны сорнітны.. Полковник віставліс ставсö, мыј сіјö мөвпаліс муніг чöжыс Петка јылыс.

— Ставыс тајö лоём торјыс кажітчö меным зев тешкодөн,—шенчö ретмістр Павлов.—Меным дівөөн кажітчö сіјö, мыј зев öдјö кыккө үеі тајö дегінаыс міјан дінö, төрытнад!

— Да, тешкод... Көт ескö мөдараан-кө...

— Но мыјнö пондам вöчны воцсö, господа?—повчöм гөлөсөн јуалö полковник.—Вай сорнітöј!

— Ме ногөнкө—бөр бергөдчыны, пока абу сор,—шүө өтөі опітсер, а дегінасö вöјтны зік ыыр-жө!..

— Бөр бергөдчыны? Кыз-нө мі вермам бөрсö мунны тајö дегінатöгыс? Огö-өд адзöј! Ми-өд верет сізім-ын мунім тајö нур вывтыс, кок тујыд-өд оз кол, ва-да.

— Сіз-өд і ем, чөртыд!.. А ме сы јылыс ег і мөвпышт.

— А ме ногөн-кө, мунны воцö...

— А мыј, сіја-кө міјанөс пөрјөдлө?

Мөвијас торјаліны кыкпелö. Откіјас бөр вöлі көсјöны бергөдчыны, а мукöдыс мунны воцö.

Петка ез кыв мыј јылыс сорнітисны опітсерјас, думнас толкө сіјö севалö.

— Ха... Сурінныд, дегіта піјанјас!.. Öнi сор-нын сорнітнытö... Невкод тіјан пыцкыс оз пышјы!

— Еј, дегінка!—горөдіс полковник.—Лок татчö!

Петка локтіс.

— Ылын-на пареізанјас дінöчыд?

— Ылын... верет вiт.

— Тујыс пыр ташöм?

— Омөлжык... Вөвјастö татчö лоö колны. Воцö лоö пода туј, вөвјас оз кутны лыбны.

— Подөн?! Мыјнö те јöјмін алі мыј!

— Кыланныд, господа? Öнi тыдалö-нын, мыј міјанөс пөрјөдліс чмеј пыд.

— Öнi төдам!..

— Ок те сешöм-тащöм морт!—да кызі полковник öдзөдчөмөн вачкіс Петкалы чужöмас.

Сы бөрөа уекөдчысны мукөд опітсерјас і сіз-жө чужөмбанас і быдлаö вачкалісны Петкабс.

Петка оз горзы... Сöмын кор еурö ымöстлас да ружтыштлас...

Салдатјас сöмын севалöны.

— Но тырмас, господа!—дүгөдіс најөс полковник.—Тырмас! Сылы-өд аскі асывнас ковмас міјанөс татыс нунывоцö. Мыјөн вайөдас места вылöчыс, сөкі мі сылы петкөдлам туј, велöдыштам кыз колö!

Петка кујлö куш му вылын. Чужöмыс тупкысöма пүсөм вiрөн, быдөн вомыс вiрөн тырöма... Сöлыштис вiрсö, а сыкөд шöңц п тіс роз-мөд жуғалöм пiн... Вомыс вiр оз дүгды петöмыс...

Сылөн золанік, вiрөс тушамыд кажітчö золанік трапјö комокөн, кодөс бығғө шыбытмаде му вылас...

Вој. Сынөд көзид, ул руа.

Недыр мыет Петка воіс ас вежөрас.

Тушамыс ставнас жукалö нөјтöмысла. Кыс еурö век петö пöс вiр.

Гөгөр шыытөв. Кор еурö сöмын гөрөктышталöны да пыркнiтчышталöны му-зöм вөвјас.

Петка бокын пукалö салдат, кіас наган. Сіјö пунктöма јурсö пізөс вылас да вугралö, а кор еурö горөдлас үзны ыыр-горөн.

Петка төдвылас уекөдіс кывјас полковниклыс. Öнi төдö-нын,—најө гөгөр-вобмаде сіјö уц јылыс, аскі-жө асывнас цөктасны бөр петкөдны татыс өіктö.

Воцö оз мунны,—мөвпалö.

Öнi налы öтнаныслы татыс не петны, а Петка оз петкөд најөс.

— Вiјасны?.. Мед... Зато најө ставныс пропадітасны.

Уна еурс крестана лоöны дорјөмаде вiјöмыс да мучітöмыс... Жал сöмын да ег вермы нуөдны тајөјасбө сетчöз кытчöз көсјыс, көні відчысöны најөс пареізанјас... Тазік-нын артміс, немтор сесеа оз вермы вöчны.

— Мыј ескö пышјыныкө заводітла?.. Лыјасны.

Абу-өмөј öткод кувныс көт аскі, көт талун. Буржык ескö лоö заводітла-кө пышјыны, гашкө і верма.

Тујыс ескö көнкө тани вескыдвылас-да—зев векнiдік чөстуј код. Ог, төд сöмын, сурас алі оз сіја меным. Ог ме чајта адзі пемыднад. Заводітла, гашкө і еурö. Мыјкө лоö-жө...

Петка вөрзөдчис... Нүжөдліс кіјас і кокјас... Гөгөр дојмө...

— Ог вермы, буракө, муннытö,—дүмыштис.

Часөвөй пыр-на үзө.

Петка паросно пондс горaa бергавны, вөрөдчыны, медым төдмөдны-кылдө оз часөвөй.

Часөвөй здук кежлө жүрсө лептыштис, виçодлис уған einнас Петка былө, вом горулac мыкө мургыштис да бөр пуктис жүрсө пиçсө вылас.

— Сиз... сиз...—серөктиг моз шуыштис Петка,—сиз...

Пондс нөжжөнйкөн кысеыны, щөкыда часөвөй былө виçодлөмөн.

Кысеис-нын восков кужим-нол... Часөвөй вөрөдчыс...

Петка быггө кынимс места вылас. Но өтi здук мыгөи часөвөй бара унмовеис.

Петка мөдөдчыс воçд... Зев өдјө, быггө пыр пи, котөртис вөвјас пөветтi.

Вөвјас повзөмла чепөсеисны бокө...

— Мыпдө лоi сени... кылө шуө кодкө. Петка воис-нын нур былө. Вөјi пиçсөсөчыс најт пыцкас.

— Но... но... Сомокастыд... көн-нө тујыс?...—нөжжөнйкөн мургө Петка.

Белөјјас кор садмисны, каçалисны—Петка абу. Полковник лөзөддөма скөрысла, горзө быдөн былө.

— Одјөнжык ескө мунны воçд... толкө дум вылын Печкалөн.—Но воçдсө зев нөжжө воан, кытчө сувтан—сетчө i чурекысан пиçсөсөчылөç. Тујыд некыс оз еур...

— Көн-нө тујыс?.. Тујыс?!

Бара нещыштө коксө, тувтчө воçд да бара вөјө пиçсөсөç... Быд вөрөдчөм чорыда кылө Печкалы, јижлө сөлөмөчыс.

— Ог, тыдалө, вермы мунны... Ог вермы...—шога пырыс мөвпалө Петка.

Вешјис јөз диньс сөмын-на лыда восков, а сени ставыс-нын четчисны, өзтисны көсөтөрјас. Ветлөны, корсөны Печкас өзтөм увјасөн, лысјасөн. Ветлөдлөны зев нөжжө пырыс—полөны буракө нурад пырөмыс.

Петка чукөртис медеа бөрја выңјасө да бара воçд.

— Татчө мөј лөб сгінитны?.. Ог вермы өмөј воçд мунны?...—Сөмын ташчөм думјас i бергалөны жүрас Печкалөн.

Лантлас недыр кежлө, лолыштас, вөјны пондас да бара мөдөдчас воçд.

Друг шеныштис кинас Петка, ки улас воçыс еур i мыкө чорыд тор.

— Кустјас!.. Посныд пујас! А кустјаскө ем—сени i муыс чорыд...

Нөшта гоз-мөд восков i Петка чорыд му вылын.

— Мыни!..

Но бөрыннас уеi дум вылас, мыј сьлөн врагјас-белөјјас зев-на матынөе, вермасны ачыны i лыжны.

-- Вот тај тујыд!—нимкофасө Петка,—өни сесса муна-нын, пышја-нын!..

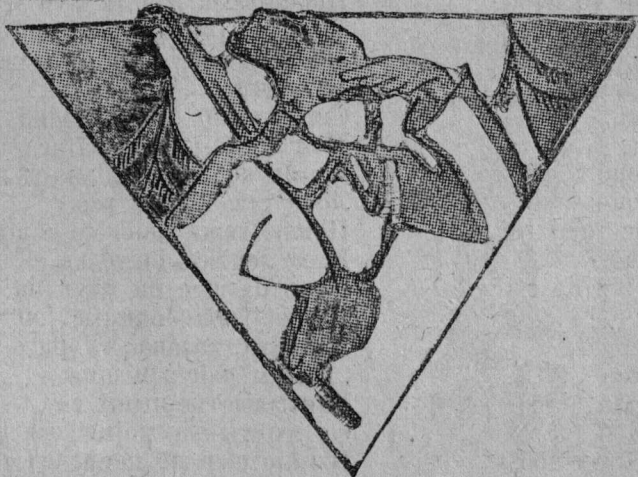
Тајө шуалигөн друг кылис лыјөм шыјас.

— Жжжи... ii!..—кылө лебөны сынөдөд пулајас.

Лыјлөны гөгөр.

Петка сералиг тырја лажыңтис.

—Ладнө, белөј чөртјас, өни көт пөттөç-ныд лыјлөј, кытчөç сөлөмныд лептас. Онi тјаныс ог-нын пов.

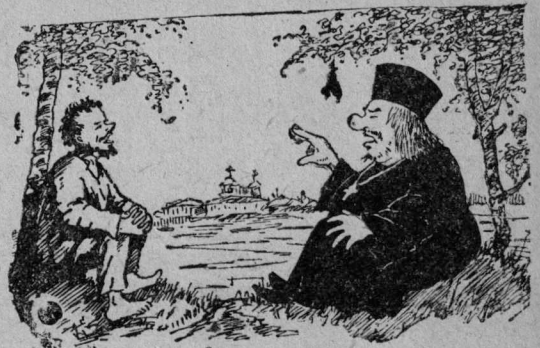
(Пушкин вылыс вуждөс Ілла Ваг).

Овлөма-вывлөма поп,
 Ныр сылөн ыжыд гөрү гоб.
 Отчыд кушчөмкө арө
 Мунас бостасны карө.
 Муртса-на воис-а топсөдө Бөб—
 Лашкөс-код зумыдик еөн:
 „Кытчө-нын шавкөдан, багө?
 Со еурс со себенекагө,
 Зевтај четчөмыд воҗ—
 Јөзыс зев-на ветлөдлө шоч!“
 Поп шуө: „Колө казак мем сещөм,
 Ужалис медым ош ещөн,
 Быдтор кужис мед пөжавны-пуны,
 Медым ескөн ез еој выгтү уна,
 Мувиҗ дпнын ужавны мед вермис,
 Паскөм вурны, кудель керны.
 Медым вөлі зөла дон,
 ај мед нөтчид сылөн ез лок он.“
 Бөб і шуө:
 „Сіңі-кө, бағушко, менө те нуөд,
 Тенид казакыд меше бур
 Некутыс сесеа оз еур!
 дон некушчөм ог бост весиг,
 Кујим воыс кујим печик...
 Тенид плешад герт;
 А менө пөжөм еуөн верд!“
 Зумыштчис бағушко поп—
 Нырыс лоі гөрү гөбөыс гөрү гоб.
 Гыжјалө јурсө да кашкө,
 Арталө: артмөдчам кыҗкө да ганкө.
 „Ладнө инөе, лок,
 Сөмын төд асеыд мөг.
 Вој і лун те ужав зила,
 Пөжөм еутө мыјтөм колө вилөд!“
 Олө поп ордын Бөб.
 Кыскалө турун доҗ ыжтөм нөб,
 Нес вајө, гөрө і көҗө,

Пач ломтө, пөжаеө, быд уҗеө вөчө.
 Попадда зев јона ошкө:
 „Казакным уҗвылад ош код.“
 Поп пшыс код јурөн, садөн
 Казакөс ыждөдлө „дадөн“.
 Попнылыс казаклыс довсө оз төд,
 Сы јылыс мөвпалө вемөс і вөт.
 Весигтө понјыс і каңыс
 Казактө шуөны шаңөн.
 Поплы сөмын абу муса Бөб,
 Сіјө өтнас казак выдө лөг.
 Мөвпалө пыр печик јылыс,
 Оз вунлы дум вылыс.
 Оз ју һі оз еој,
 Уҗтөг колі уна вој.
 Попаддалы поныд
 Коркө сесеа шуө: „со-пө
 Кушчөм сүис менө шог,
 Кыҗкө таме мынны верма ог?“
 Попаддаыс поны шуө:
 „Мыј те јуртө өшөдөмыд муө,
 Ме төда кыҗі мынны шогыс,
 Те мынтыс сыыс со кыҗ:
 Сещөм уҗө Бөбтө мөдөд—
 Мед сетчө-ј пропадитас пөдө,
 Зөңөн колас тенад плеш,
 Лоас гаж і лоас теш!“
 Поплы гажа лоі сөлөм вылас,
 Раса лептис—јөктө кылө
 „Зым да зым да клун да клон,
 Плешөј колө важыс јон!“
 Чүкөстис казакөс скөра:
 „Кывзы воис-нын пөра
 Вакуллыс перјыны вот,
 Оз мынты-нын којмөд во.
 Пырыс пыр-жө перјы мун,
 Строк тенид кык лун.

Сарің дорө летчіс Бөб,
 Пукеіс сетчө пöрыс өбн.
 Шенасө өвтчө сен гезјөн,
 Мореса ваыс сіңі і резөб.
 Пулс петіс моресе васа,
 Казаклы шуыштіс басбн:
 „Мыј-ннн те мјанлы вöзјан?“ —
 — „Тенө ме жагөдны көсја!“
 — „Мыјыс-нө сещөма лөг
 Јөј Бөб?“
 — „Мыјыс?! Кујим во-ннн поп
 Тјансаң відчысө налог поп.
 Те вүнөднн көсјысөм воттө...
 Сіңкө сылад етіјө гезјыс вот тед!“
 — Бөбүкөј, бөбөј, јенмогыс ен жагөд,
 Воттө сетам, талун-жө на көт!
 Відчысышт неуна, ыста ме піөс,
 Мынтас тед налогтө сіјө!“
 Мытчысө моресе Кулпі,
 Ва піыс трівкнтіс пулскіс:
 „Здорово, Бөб, олан-выллан!
 Кушөмкө-нө вот мјан вылын?
 Батө висталіс мем—
 Мі ег-на кывлөј нем.
 Мед но сіңкө, мі сетам,
 Сөмын војдөр панласны мі петам:
 Öдјөнжык сарің гөгөр пышјам кодным
 Сылы лөб вотным.“
 Вак-вакөн серөктіс Бөб:
 Мем тајө саріңыд гөп,
 Текөд—оз сулав лептышты көкөс,
 Відчысөлы ічөтжык вокөс.
 Ме локта пырыс-пыр...
 Мекөд панласны көсјан, зырымбе ныр!“
 Казак бөстіс мешөк сөрас,
 Муніс матіса вөрө,
 Кутіс кык көчөс сетыс,
 Мешөкө еүјіс да кул дінө петіс.
 Көчөс пелөдыс бөстіс, шуө:
 „Тајө кулпісө сүөд,
 Те мекөд панласныд томжык-на, кул піөј!
 Ноко ордјы вот сіјөс!“
 Кыресөбны кулпі да көч—
 Бөрө колөны гуран і рөч.
 Кулпыс сарің пөлөн
 Шутөвтө вој төлөн,
 Сылөн көч јортыс
 Көтөртіс аслас вөрса гортас.
 Со кулыд море гөгөр пышјіс,
 Кокас чегјасөма гыжыс,
 Локтө казак дінө—
 Былалөма снмыс,
 Кашкө, нүжөдөма кыв,
 Нөсалөма јуреіјыс.
 Віçөдө: көчид Бөб піçөс вылын,

Казак шымөдө, шуалө сылы:
 „Шөјтчышт-жө, шөјтчышт, вокөј,
 Муçөма конөрлөн кокыд!“
 Кулпыд повчыс,
 Вот, шуас, олөмөј овсөс.
 „Өні төдам—мыштыны кодлы,
 Часлы, шуө, ветла ме вотла.“
 Саріңө суніс,
 Ај дінө муніс:
 „Ајө! Бөбыдлөн çолажык вокыс ордјис—
 Лебчө быггөкө бордја!“
 Жугылтчіс кулпілөн ајыс:
 „Мыј-ннн сесеа вөчас казакыд тајө!“
 Казакыд сек костті лептіс сещөм зык—
 Гычыс саріңыд, лоі веж быг.
 Кулпі бөр петіс, кык мешөк зарны сөрас.
 Кеммысө: „Бөбук, ен скөрав!
 Тани со вотным.
 Сөмын... вылөжык качөдлам кодным
 Тајө көрт палычсө вот—
 Сылы і лөб вот.
 Сетіс Бөблы. Віçөдө ачыс:
 „Но мыјнө он качөд?“
 — Відчыса кымөрсө, сетчө мед өшјас—
 Сещөма качөдны көсја.
 Но, палычөј, кымөрас сащ!..
 Сы бөрын петкөдла кулјаслы гаж!“
 Казаклөн сөлөмыс пүчіс.
 Кулпыд повчөмла ласмуні уеі,
 Сесеа бауөн-сөрөн... морөб суніс.
 Кык зарны мешөкыс сетчө і вуні.
 Казакыд нөбаліс вылас,
 Поп ордө локтө да сылө.
 Попыд казактө аңсіс—
 Төкөтө ез быр садыс.
 Паччөрас котөрөн кајіс,
 Çебеіс матушка сајас.
 Казак сіјөс кыскіс, шуө: „вот тед
 Вајі кулјассаң воттө!“
 Сесеа Бөбыд корө рөшщөт:
 Відлам-нө—јурыд абу-ө төшщө.
 Поплы герт абу төш!..

Но лёёдіс плеш.
 Боб печіктіс ётчыд—звіркөн
 Попыд четчыштис жіркёз.
 Мёдыс печіктіс казак—
 Поплөн тóкóтö журыс ез пазав,

Кожмөд печікыс вöлі сыыс-на јон—
 Попыд муні дуквон.
 Печлалыс шуалö кылö:
 „Ен горшае донтöм казак былö!“

Төвсә асыв. Ывлаһи төв бучитө зев јона, шуғалә быдөн. Лымјыс ғырыс комөкөн коҗыштөм вылө коҗыштө. Керкаҗасыс пачҗас ломталөмабе да щыныс мулаһыс летчө. Пемыд пыреасыс ескө он ады щынсө да, сөмын дук серҗеыс төдан. Төлыс век шувгө. Мыҗнө сесеа сјјө керас. Сылөн-өд сјјө і уҗыс. Болтун Иванлөн став уҗыс бырөма, һинөм оз вөч. Тавој сјјө садмис зев воҗ. Петис ывлаө, ышловҗыс, сөстөм сынөдсө морөс тырөныс кыкис, бығғө пөе пывсаныс петөм бөрын. Сувтис өҗрада өзөс дорө, виҗөдлис вевдорлаһ рудмөм јенеж вылас, еһнсө төкөбө тункыштөма, мед лымјыс оз швачкы.

— Гм...—мөвпыштис Иван.—Вот-і поводҗа... став туҗсө тыртөма өтө војөн. Тащөмнад-һө кыс-һын вөрө каҗан. Оз ло...

Таҗи мөвпаліг тырҗи сјјө ачыс өз-і төдлы, кыҗи петис өҗрада сәјә да мунис воҗ. Көкҗасыс сјҗи-һи нуөны. Бығғө кодкө вөтлө. Ачыс шенҗыны оз вермы.

— Но, ладһө!—шуыштис дум вылас,—ветлышта көһинө сөстөм сынөд вывтис.

Мунө... Мунө... Ордҗис-һын кык-куҗим керка. Лымјыс уөма да ескөн зев абу лөсыд мунныс да век Иванөс воҗө мыҗкө кыскө. Колис-һын со медбөрҗа керкамыс грезд помөыс, Иван җаҗ сувтны оз-і мөвпав. Гаһкө, ескө кытчөҗ-һи мунис да... друг каҗалис туҗ вывөыс, кодкө воө. Вөһиҗи сувтис.

— Коді воҗнас ветлө?—мөвпыштис.

— Кысаһ-һын Митрөј Јогорөвичыс воө?—горөдис Иван, кор сыкөд ортчааеис вөһыс. Весеј горөдөм шыыс вөһыс дрөгмунһи да бөкө чөпөсҗис.—Зев-җө те воҗ, другө, ветлан! Небөө оз уҗыс.

Митрөј Јогорөвич морт озыра код өлө. Тпрукыҗис вөвсө, сувтөдис, да лымсө ае вывөыс пыркөдиг мөз пүис:

— җаҗ ордын вөлі. Гөсөитны ветлі. Сөмын туҗсө зев јона тыртөма да вөһыс-лы сөкыд воныс лоі.

Митрөј Јогорөвич лаҗтис. Мыҗкө зев јона кутис мөвпавны.

— Сіҗ, зонмө, сіҗ. Мистөммис таҗ поводҗасыс да мыҗ керан,—шуыштис Иван сыгөлөсөн-җө, кущөмөн сылы вочакыв виҗис Митрөј Јогорөвич.

Ачыс наҗөһык матыетҗис дод дінас...

— Вылторсө һинөм-на еһ кывлы Иван?—гүөһиҗкөн, гөгөр виҗөдлис-да јуалис.

— Ег! Ег-на һинөм кывлөј. А те кущөм вылө јуөр ваҗан? Ми-өд мыҗ... гортад олігөн һинөм ог кывлөј.

— Выл закон јывөыс еһ-на кывлө?—бара јуалис Митрөј.

Иван җаҗ быдөн чуҗмис, сөһөмыс быдөн кутис төпкыны.

— Кущөм вылө закон?..

— Шуөһы—вылө закон-пө леҗөма сөветвлаетыд,—ічөтөк шыөн шуыштис Митрөј Јогорөвич.

дод пөрас өтнас пуксөма, плөҗ помас щөкасө пыкөма да букышөн мөз виҗөдлыштавлө Иван вылө.

— Кущөм?.. Кущөм?.. вылө закон?..—зев унаыс јуалис Иван җаҗ, видчыныс ез кут вермыны-да.

— Кущөм вылө закон?..

Јогор Митрөј бығғө кодкөкө полө. Бара гөгөр виҗөдлис, абу-ө кодкө матын, да гүөһиҗ пөлас Иванлы кутис вашкөдны:

— Вылө закон леҗөма сөветвлаетыд да сен шуөма—,куҗим морт вылө өтөк мөскөн сөмын колө, квајт вылө кык мөс. Код-

лөн міншөй доас закон шуом сөрүи, најалыс кутасны мырдасны. Јајсө сөтны госу- дарстволы“. Гөгөрвоин?

Иван дад сөтчө быггө жујалис места вылас. Пелас быггө звөйтны кутисны ео жыңјанөн, сін воҗыс пемдіс. дрөжитө. Быггө сјјөс поҗыштисны көҗыд ваөн.

Болтун Иван термасөмөн муно гор- тас. Зев ескө гырыса вослалө— да муномыс оз сод. Выл уеөм лымјыс оз леҗ муныс. Воис гортас. Гөтырыс пач- воҗас вөлі нокеб: пач ломтө да ва шон- тө. Қағалис гөтырыс Ивантө да киеыс ук- ватыс уеі.

— Мыјнө теҗ лоі?—

Иван?.. Мыј?.. Пов- җөмысла кывјыс өдва артмө. Иван сылы кыв ні җын ез шу, быггө немөј лоьма. Шыбытҗис лабычас, кыкнан кырымнас жүрө асөыс шамыр- тис да дыр мыҗи го- рөдіс:

— Мјанлыс дај нуасны!..

— Кодөс?.. Мыј- өө?.. Коди?..— Јуалис гөтырыс.

Контрјбутсја!.. горөдіс Иван виеыс морт мөз.

Гөтырыс Иванлөн сөщөм-тащөм сөрні- јас вылад другөн ез веритҗыс.

— Мыјнө те, мужікө, сөран аліно вө- тасін тавој.

Иван дад скөрміс, четчыштис да равөс- тис.

Јөј те, нінөм он төд!.. Вот локтасны да карта вывөыд мөстө кутасны нуны да секи аҗылан.

Кіјасыс Матрөн төтлөн лөталисны, ебөсыс бырі, сулавныс ез кут вермыны- да улөс вылас шыбытҗис—пукеіс, пачвом дорланыс.

— Гащкө-і збылыс-да. Мыјкө тыдалө, ем-нің,—мөвпавны кутіс. Повҗөма-да бу- гылјасөө паскыда паскөдөма. Иван лабі- час пукеіс, жүрө лептис.

Пачын кос нескыс нарјалө сөтчө, бы- дөн шумітө-трачөдө. Ывлаын төлыс тру- байыв щыннас ворөс, быггө сылы шөг абу, быггө некущөм мөг абу сылөн јөз дінө.

Друг Иван шыбыгтис шапкасө да кутіс виставны гөтырысы:

— Выл закон-пө леҗөмаөе... Куім морт вылө-пө өҗи мөскөн сөмын кутасны кол- ны. А мјан кујимылөн кык мөс. Сіҗө-і мјанлыс щөщ нуасны өҗисө.

Матрөн төтлөн сөлөмыс зев јона кү- тис җыкыны. Вом дорыс лөзөдіс. дрөжи- тө—быггө кынмө.

Но вот! Гөгөрвоин?—ношта-на скөра горөдіс гөтырыс вылө. Ачыс кулөм-нысө ловја. Мыјкө ескө јешщө көсјис шуны- да—ез вермы-бөрдҗис...

— Ој! Ој! думыштлөј-жө ті аеныд.. Поҗө өмөј мырҗыныс кресҗаніныслыс мөссө. Мыј-нө өҗи мөснас кутам керны. Јөв-ні вы! Ој! Ој! Кыҗи-нө сіҗ? Мыјла?... Таҗ- тө-өд зев өмөл!

Иван нінөм ез сөрніт. Пызан вылас гырҗа- вывтчөма да кыкнан ківас жүрө кутө. Гөтырыс ескөн оз-нін вермы нінөм шуны да. Сөмын сөлөм җыкөмсө асөыс кылө. Пукалісны таҗи час-мөд... кујимөс... гащкө-і пукалісны ескө

дыр-на таҗ, сөмын лөктис најаө даҗа— сусөдлөн гөтырыс, ведрасла.

— Мыј-нө ті талун лоіныд, мыј таҗ пукалад?—пырыс-пыр јуалис

Кағалөма-нін неладнө мыјкө.

Иван жүрө лептис, виҗөдліс гудыр сін- јаснас даҗа вылө. Гөтырыс быггө уҗан- ыныс садміс, зев өдјө уекөдҗис пачө.

Ој! Ој!.. Мыј-нө мі керім. Ој!—горөдіс Матрөн төт—став ваыс-нін җугуныс пыш- јөма, неуна абу потөма. Јешщө-кө недыр олыштимө-і потіс. Пачыс вајмөма нін-і. М-м-м!..

Терыба Матрөн төт кутіс шөјтны бер- гавны пачвом дорын. Быггө кос турун куртны термасө. даҗа вомсө паскөдөмөн сувтөма да сулалө, нінөм оз куҗ шуны. Сөмын аслыс мөвпалө:—Мыј-сө тајөјас лөмны-а?..

— даҗа?—друг јуалис сылыс Иван дад. Тјан-нө кымын мөскыд?

даҗа вунөдөма-нің, мыјла-і воіс најаө.

— Мыҗ-нө теныд көч кымын, мыҗ тең төдөмөсү?..

— Сиз прөста.

— Кык таҗ ескөн вөлі-да... Мыҗла-нө? Налог жылы алі мыҗ?

— Сиз... Сизкө өтисө щөц нуасны— ышловзөмөн шуис Иван җад.—Менем-өд өтнамлыс оз сөмын нуны—мөвпыштис ачыс. җарҗа уекөдчис порог дорсан Иван җад динө.

— Кытчө нуасны?.. Коди... Ваҗ вистав өдҗөкыс.

— Онөмөҗ төд кытчө—государстволы. Выл закон леҗөмаөс. Кык-кө мөскыд— өтисө мырҗасны.

җарҗаөс бығғө кельид клөшщіөн чепөлтисны. Мыҗ ебөссыс уекөдчис өҗөслаң котөртны бөрдиг тырҗи.

— Ог ет! Ог ет! Некодлы ог ет!

Петис ывла вылө да јөҗмөм морт моз лебзыштис аслас керка динөҗ. Ачыс век равзө—Ог ет! Ог ет! Ог ет!

Түҗ куҗалыс муніг чөҗыс век равзис.

Кывлісны сылыс равзөмсө бабаҗас да вөтчөны сы бөрыс:—Мыҗ таҗө... Кодкөд мыҗ лоөма.—Став бабаҗыс еіктеҗыс чукөртчисны җарҗа керка динө.

— Мыҗ-нө лоіс, җарҗа?—Јуалөны сылыс, бабаҗас. Сіҗө бығғө оз-і кывлы налыс, сөмын мыҗ вермө равзө.—Ог ет! Ог ет! Ог ет!..

Бабаҗас быдөн повчысны. Ыстисны өтисөс попла.—Јөҗмөма-нө таҗ,—кылө сорнөтөмы-нын бабаҗас.

— Вежа ваҗн колө пызҗыны. Јен, гапкө, бөр саксө бергөдас.

Попөс дыр видчисөм оз ков. Бостөма өтисө кяс каҗилө, мөдас крөпилө да ыҗыда воеслалө. Воис җарҗа динө да пырыс-пыр куҗис резны. Ачыс ылө.—„Благословен еси бо...“

җарҗа таҗ кыз уекөдчас поп вылад...

— Мыҗ-нө те батушко? Јөҗ алі прөсуҗ? Мыҗлапө көҗыд ванас менө коҗан? Абу-өд кренщеньө?! Алі радлан те, кор мјанлыс өстаткі мөссө карта вылыс куҗасны вөтлыны?

Поп нинөм оз шыас. Пинсө вуц курчис... Мөдис бөрө петігчыны өҗөслаң, сесеа котөрөн мөдөдчис гортлаңыс. Сөмын јуреис төв жылын савҗалө.

Мыҗ-мыҗ? Кыс кывлің?.. кылісны мөс вөтлөм јывенд да јуалөны җарҗалыс бабаҗас.

— Мөсҗастө куҗасны мырҗасны... Выл закон леҗөмаөс... өтисө мөскөн омыс вылө сөмын куҗасны колны.

Өрөгмуніны бабаҗаслөн сөлөмныс. Горзыны куҗисны керка тырөныс. Коди горзиг тырҗи ывла вылө, коди гортас. Ставыс шыҗисны. Гортас мунігөн щөц равзөмы мыҗ ебөссыныс, бығғө кодкө најөс ныҗк пуртөн вундалө.

Кылісны мужікҗас равзөм шытө-да, коди ведрөдн, коди черөн, багырөн, котөрөн мөдисны, кодкө кылө нөшта равөстис:

— Пөҗар!!!

Кылісны пөҗар горзөмтө-да, еіктеҗыс став бур і омөҗ ловыс ывлавылө петис. Челаҗҗас, пөрысҗас,—ставыс котөрөн муноны. Горзөны: Пөҗар!!

— Пөҗа-ар-р!!!

— Пө-өҗарр!!!

Котөртөны ставыс.

— Кытчө?..

Көн, мыҗ сотчө?

Отарө котөртласны, мөдарө котөртласны—некөн некущөм пөҗар оз тыдав, кекыт оз сотчы. Чукөртчисны өтчукөрө став јөҗыс, куҗисны сорнөтны, јуавны өта-мөдыслыс мыҗ көні лоөм. А бабаҗас бара куҗисны равзыны:

— Выл закон! Јуртө лоө пеклаө суҗны. Кыҗи-нө өтисө мөснас куҗамө мө овни, тавҗда семҗанас, Оҗ-ја да оҗ-ја!

— Фруг ставыс бергөдчисны мөдарлан. Шынитөв лоіс. Кодкө најө мышкын вөлөм равзө:

— Кущөм выл закон? Коди висталис?— Вөлөмакө селсоветын јуралыс Јакім Иван. Кер бунт вылө каҗис да куҗис бабаҗаслыс јуасны:

Куцём закон? Мыј жылые? Мыј ті ба-
бајас Һинөмсө сөраныд, он төдө-да. Ку-
цём?..

Кыскө павгыёс сы динө сарҗаыд, чет-
чынтис кер бунт вылад, кинас өвтчө, став
выныёс равзө:

— Закон мөсҗасөс мырҗөм жылые, куј-
им морт вылө-кө өтө мөскые унҗык, му-
көдсө мырҗасны. Дон мынтытөг-пө-і бы-
дөн көсөҗыны нуны. Вот теныд куцём за-
мон, он-на-кө төд.

Бара кутисны равзыны бабајас, дај му-
жикҗасыё-нын щөщ.

— Закон!.. Угу-у!.. У! Ы-ым-м!

Сарҗа кјаснас век өвтчө. Јуреис төв-
жылас дөвҗалө. Сув ортөзгыс-нын равзө:

— Р-рөзөр-р... Гез жылө... Закон...

Сек сөсөа-і кутис пыркөдны, довјөд-
лыны, тыртөм јурсө сөлсоветын јуралые
Јакім Иван. Сөмын кор лаптыштісны се-
кі кутис вјетавны јөзыслы.

— Ме, јортҗас, Һинөм ог төд. Гапкө-і
вөтис сөщөм законыс, ме тај ег-на ад-
зв-а. Мјанлы ез-на волы сөщөм закон-
ыс. Ог, ог төд Һинөм сы жылые. Сөщөм за-
кон ез-на волы.

— Он-кө төд—лапт!,—кодкө горөдіс
сы вылө—код-нө инө төдас?

Бара вылые заводітчисны равзыны.
Шумітны важсасыс јонҗыка. Ставыс рав-
зөны, вјтчөны, јортчөны. Бабајас равзөны,
мужикҗас маткөны. Пөрыеҗас ојзөны, че-
лад бөрдөны. Понҗас щөщ сетөн увтчө-

ны. Став ловыс өіктөыс:—лудікыд, төрө-
каныд, ставыс шыҗіс, ставыс ас погыс
шумітө. Бытө ыҗыд рөк суө ставсө.
Бытө муыс веҗыны көсөҗө мө мыҗлі.

Сөмын рыт кеҗлө өіктөыс лаптіс.
Лоі шынітөв, сөщөм-жө овлө го-
жөмын ыҗыд Һымөн зерөм бөрын. Болтун
Иван век-на пызан дорас пукалө, век мөв-
налө кыз өскө мынтөдчыны тајө закон-
еыс, меө ез мырҗа-ыны мөссө. Гөтырыс
лунтыр равзис бөрдис. Јуреисө асөыс нещ-
кіс. Равзөмысла гөдөсыс өіддөма, оз-Һын
өскө прамөҗа кыв да век равзө өіддөм
гөдөснас. Иван сөсөа кутис дөзмыны. Чет-
чис места вывөыс да горөдіс гөтырыс
вылө:

— Лапт-Һын сөсөа! Мыҗнө сен чөлөј
лун кутін зуртны мавтастөм телега мөз?!
Равзөмнад-өд Һинөм-жө-Һын он вермы
керныд-а.

— Мамө? став Һаныд петөма шомөс-
өыд—горөдіс Мітрөј, налөн Һыс школа-
ыс воөм бөрын.

Ускөдчис Матрөн төт патчөрлап, да
пөлат дорас јурсө камгіс, төкөтө ез пот-
көд.

— Ој! ој! ој! Мыҗ-нө ме кері... Прөч
куті јөҗмыны... Јурөј бергөдчө.

— Мыҗ-нө те лоін? Јурад абу алымыј
вөмыд. Алі зикөз-Һын јөҗмін? Рыт-Һын-өд,
а тенад Һаныд век-на пөҗавтөм!

— Мыј көҗ сөсөа кер. Пачыс көза-
лөма-Һын. Візөд-өд со школькҗас-Һын воа-
лөны. Көзавтөг оз ов. Рыт-Һын-да. Но...
Мыј сөсөа керап?

Сөмын мөј тајөҗаслөн талун пөҗавтө-
мөө?! Тырыс Һанышом талун патчөрҗассө
лакөтис. Тырыс Һан сөтчис пачын-і. Став
бабаыс інас оз өшҗыны. Некуцөм уҗ киа-
ныс оз пыр. Ставыслөн өтө дум: „Выл
закон“ жылые.

Ставыс веҗөіс өтө војөн. Ставыс шөҗ-
төвы, инө оз өшҗыны. Бабајас вјдчөны,
мужикҗас маткөны. Ојзөны да ојзөны.

Матрөн?—гуөбөнік шүіс Иван гөтырыс-
лы, кор сөјө пырис керкаө пөдөҗчаөн.
мөс лыстан Һныс. Ме думышті...
— Мыҗ-нө те думышті?..

Вај мөстө аеным пачкам, сөјө көҗ су-
рас. Јајсө вузалам. Куөө вөчөдам да гөҗ-
са көмҗас вылө мунас аслыным. Сөмтө-өд
оз кутны корны.—Гөтырыс вылө ачыс ві-
зөдө, бытө јуалө візөдөмнас:—„Мыј те
шуан“? Гөтырыс пырыс-пырыд Һинөм ез

куж шуныд. Сѳмын еиґјас сувтѳдѳма да лапјѳдлѳ, аслыс мѳвпалѳ.

— Нуасны-ѳд, нуасѳ. Аеным нинѳм ог адзылѳј, прѳстѳ вылѳ зѳн мѳс ог-жѳ сѳтѳј, аеным начкам,—шуис бара Иван ѳад.

Мыј сесеа керан... Лѳсѳдѳчисны начкыны. Петкѳдѳисны ывла вылѳ мѳссѳ, а сѳјѳ ыжыд гѳлѳссѳн кутѳс баксыны.

Став сѳктыс кыліс. Кувныд тај со некѳдлы абу окѳта пѳра вѳтѳзыд. Бабајас сѳјѳс-нын і вѳѳѳдѳны да кывзѳны—оз-ѳ мѳсјассѳ нуавны. Кылісны баксѳмтѳ да котѳрѳн бара воисны. Кѳдкѳ јешѳѳ кылѳ гѳрѳдѳс:

— Нуѳны-нын-ѳд Болтуныдлыс мѳс-сѳ!..

Воисны Болтун Иван керка дѳнѳз, на јалѳн мѳскыс ештѳма-нын. Журыс абу-нын гѳла понас.

— Начкиншыд???

Иван нинѳм оз шу. Сѳмын кашкѳмѳн кусѳ кулѳ. Бабајас перыда муналісны гортаныс. Неѳдыр мысѳтѳ бара став грездыс шыґѳс. Ыжыд шум лыбѳс. Но ѳнѳ сѳмын оз-нын јѳз шумѳтны, а мѳсјас. Быд картаыс петѳны баксѳг тырјѳ. Бытѳѳ тѳдѳны мыј нуѳны начкыны. Вѳрыс војна вылын мѳз кутѳс кѳсыны. Сынѳдыс кутѳс петны пѳе вѳр дук. Аскѳнас ывлавылѳ он кѳѳ-і пет. Быд керка дорын мѳс-вѳр да гырк пыщѳсјас. Волѳс-жѳ кад каша-ракалы да поґјаслы пѳрујтны. Рушкујасныс жажјасѳмаѳе ветлѳны, сувсѳ сѳјѳмны-да.

Луныс-лун вѳдчысѳны мужѳкјас мѳс-јасла воѳм. Выл закон јылыс сор-нѳ кутѳс чѳвны, некѳд ез кут вѳставны. Вежалун чѳж вѳдчысѳны...

Оз уґјавы нѳ нинѳм.

Мѳвныштѳс Иван ѳад:

— Гащкѳ выл закон оз-і лѳлы да.

Лѳкынык дукѳсѳн пав-гысѳ да мунѳ селсѳветѳ јуралыс дѳнас.

— Гащкѳ оз-і волы сѳщѳм „выл законыд“—да? те он тѳд Иван Јакѳмѳ-вѳч?—а сѳјѳ нинѳм оз куґј вѳставны. Сѳјѳ ачыс начкѳма ѳтѳ мѳссѳ.

— „Кутасны-кѳ-ѳд нуавны мѳсјассѳ, менсым

медвоз нуасны, воґмѳтчыс мортлыс“.— Таґ вѳлі ачыс мѳвпалѳ.

Скѳрмѳс Иван ѳад, зев ѳдјѳ ѳѳссѳ петѳгас клошкѳс пѳдлалѳс. Весѳг штукатур-каыс пѳтѳлѳкеыс кѳсыны мѳдліс.

— Пѳрјалѳс тыдалѳ Мѳтрѳј Јогѳрѳвѳ-чыд менѳ,—мѳвпалѳ мунѳ мѳзыс Иван Воѳс гѳртѳ.

Гѳтырыс уекѳдчыс сы вылѳ да пон мѳз кутѳс увтны:

— Мыј-нѳ те полокала вѳчѳн?!. Кѳнѳ-нѳ выл законыд? Ок те омѳл морт.—Ачыс зев јѳна бѳрдѳс.

— Ѳстаткѳ бур мѳстѳ начкѳн. Јѳј јурнад нинѳм мѳвныштѳтѳг уґјалан. Мун менам еиґвозыс! Кыс-нѳ сесеа тенѳ он вѳд. Ок те!

Сѳз-нын вѳлі сѳкыд Иванлы да нѳшта сенѳ кутѳс гѳтырыд јѳрны. Шапкаасѳс да котѳрѳн бѳр. Воѳс лыд-дысан керкаѳ. Сѳнѳ тырѳныс мужѳкјас чукѳртчѳмаѳе да сѳ-ветујтѳны.

— Со!—і ачыс воѳс!—кутѳсны гѳрзыны кашалѳсны воѳмтѳ Иваныдлыс-да. Уекѳдчысны сы вылѳ да тајкѳ нѳјтасны.

— Ме сыыс јортјас абу мыґжа!—кутѳс кевмысны Иван.—Меным-ѳд вѳсталѳс Јѳ-гѳр Мѳтрѳј.

Мужѳкјас јешѳѳ јѳна кутѳсны јортчы-ны.

— Ок-те омѳлік сама морт. Кулакјас-лыс сѳрѳмсѳ кывзан, да јешѳѳ јѳзсѳ шѳнч полошѳтан! Мыј-нѳ те керѳн?.. Ѳд, кымын мѳс те понда начкѳсны.

— Сүдѳ најаѳс, сүдѳ кыкнансѳ!

Гѳра бѳрдѳсѳ Иван повѳѳмысла. Пѳѳ-кокасѳс да кутѳс кевмысны најалы:

— Ме-ѳд вокјасѳ ет тѳд. Менѳ ачымѳс ылѳд-лісны. Ачым ме асым ѳтѳсѳ начкѳ.

— Ѳдва кутѳс мужѳк-јассѳ избачыс, а то бур ескѳ ез ло Иваныдлы. Бура ескѳн-пыркѳдѳсны.

— Таґ-і понасѳс „выл закон“ јылыс сѳрѳм. Ѳнѳ-на јешѳѳ век ез кѳсмы сѳктјасыс мѳс вѳрыс. Немнас-на ез тѳдлы сѳктыс тащѳм дѳ-вѳсѳ. Сыр-і лѳѳ каштыв-лыны тащѳмторсѳ, да воґѳ вылѳ велѳдчыны—кодлыс сорнысѳ кывзы-

мы. Төдны возо, коді тащом сорнијассо
васкөдалө сиктад.—Урок!

Јурсө өшөдөмөн ветлөны сикт куза му-
жикјас, сорнитөны мөда-мөд костас:

— Но-і урсалины-жө сиктө. Тајө ді-
вөмс-өд став област паста өні-жө кывсас,
ставыс кутасны төдны. Ој! ој!

Кулакјаслы долыд вөлі. Сералөмөн

виқөдісны, кызі мөсјассө крестанаыс нач-
калісны.

Ңедыр-жө-өд радлісны.

Мужикјас чукөртчылісны сөкөд вылө
да шуісны Јогор Мітрөјөс да Болтун
Іванөс јөсө өніөм вөвлытөмторсө сорни-
төмнас падмөдөмые сетны сүдө.

Тыртөм јура председателөс селсове-
тые вежны.

Вөрын

фото
Гуляјевлөн

Бережина вылын

Віет С. Н. Котовлян.

Нурјасын.

Кожмод лун мијан полк нурын, муткыра, пыдын Бережина сайын. Бојечјас пічсөзчыс вјж нурт шыпсө. Кадсө видчысны он вермы, шуштөм.

Луннас сөмын неуна лөбөдчык: тувсов шондыс војбыднас кынмөм кі-кокто небөддө, кестө дүкөс код ва шыңелјастө. Мыјон тај бара рытыд воас, кор јуеаныс да нурјасеаныс лыбө руыс да кыз шебрасөн вевтө окопјастө да јөзтө, ва руыс бара новлодлө став јай кузанд јирмөттө, вемад і лыјасад мөртчөны. Рулөн сүк гыыс сіңі-і лічкө, бытө пөдтыны көсјө. Дүмөнд ескө көсјан кызкө мездөдчыны ва руа көзүдеыс, окоп етенас чорыда копыртчөмөн, сесеа бара водас көзүд, нилөг му вылас.

Мучитчег тырјі бојечјас проклинајтөны нурјасө, полакјасө—а мукөд дырјыыс і асыныны командирјасө тащөм лок інас вайөмыс да регыдчык-нын видчысөны шондылыс тезгөдчөмсө. Сөкыда колө војеа немид кадыс, сөмын асывнас, кыа мытчысөмеаныс окопјас төдчымөн бытө ловчөны бара. Торја отделеңнөјасөн да взводјасөн бојечјас мунөны тылө шонтыштны аснысө, небөддөны пөс јуанөн горшынысө. Вјжов сој рөма пөс ваыс неуна морков да сотөм зөр көра копейөн мырдыштөмөн калјитчө зев-нын чөскыд јуанөн.

Луннад кокнөдчык. Бережина бөрын, матысса тылын, југыд рөмалө, гажөддө, міча бісерөн ворсө; абу сјө өні војын код муткыра пемыд. Луныс да шондыс, шоныдыс да гажалуныс ловчөдөны вој кезлө лангтлөм бојечјасөс.

Уклада бордјасөн југјалөмөн, југыд лөз кымөрјасө поткөдлөмөн мунөны-лебчөны вылыті сынөдті јежыд лебачјас-полшаса самолетјас. Летчылөны окопјас дінөз, корысны, сіңі і резөны пулемјотјасые. Окопјасеаң воча бытө біөн резөны налы да сынөдса бандітјас нем повтөг лебчөны возө ју сайө мијан тыл вылө, обозјас вылө. Обозјасын повчөмаөе, гор-

зөны. А мијан самолетјас абуөе, абуөе дај сымда і ем...

Најө ужалөны көнө мөдлаын, но ми чајтам: најө мијанөс вунөдөмаөе. Лөгыд быдөнлөн петө, скөрөс. Бојечјас рөпчөтөны, да рытнад полкса командир да коміссар кор ветлөдлөны окопјасті, быд пелөсыс кылан сөмын өөитор:

— Кор-нө-нын петкөданныд нурөыс?

— Кор мунам кос вылө?

Полкса командир көсөј код сінма, ічө-тік тушаа, збылыс, еамөн, бура вјетавлө бојечјаслы положөңнөсө. Сөмын некодлы сјјө вјеталөмыс сөлөм вылас оз во. Быдөн төддө, быдөн гөгөрвоө: тајө нурас налы сулавны колө, сөмын ставыс мөвпалөны вот-вот налы щөктасыны вешјыны тајө местасыс. Со колі-нын вежон, кык вежон, төлыс,—а некыт-на нинөмөн ез вежыс. Шуштөм. Ставыс-нын гөгөрбок төдмалісны асыныныс өөілаын кујлыс бојечјастө, төдмалісны, коді мыј мөвпалө, мыјон лолалө. Став сикас вјетјасыс, весіг уна пөлөс мојдјас поп да салдат јылыс, буржуј да роботнык јылыс, офицер да денщік јылыс унапөв-нын, кыз шуасыны, куртчалөма, дөзмісны-нын ставыс сыыс.

Мөдар берегыс, мијан матысса тылыс, вөра да кос. Сөні мијан обозјас да полклөн штабыс. Мі завідтам сайса берегас став вылас.

Польскөј окопјас—віт кымын верст сайын, вылын местаын. Нурөыс наыс матөжык помасө. Окопјас гөгөр быдмө посөңдік пушјөг.

Кодјас налөн сөні окопас? Унаөн-ө? Мі некод ог төдө.

А төднысө колө. Ез-нын өтчыд, а унаыс полклөн разведка мурталіс нурөсө, унаыс матысөтеыліс вөрөгјас окоп дінөз. Нө польскөј часөвөјјасыд јос сінмаөе. Ылөдны најөс сөкыд.

Өтчыд тащөм разведка дырјыыс, кор полкса командир јона щөктө вөлі кутны да вайны пленнөјөс налыс, пода разведчикјас командалөн начальнік дүмыштіс нем повтөг уекөдчыны став командалас вөрөгјас окопјасө. Вој. Гөгөр некущөм

шы оз кыв. Чов. друг сесеа нурыс сав-
мис быггё, мөдөдчисны ружьёжасые лыже-
ны, кутисны пулемјотјас саргыны, оруд-
жөјас гымгыны. Мөдис јіркөдны весег өнөз-
на шысө лежлыгөм полшаса артілеріја.
Ва кузаыс, отар-мөдар берегас-і, кутисны
резны артілеріјалөн снарадјас, најтыс
етолбјөн кыпалө, ваыс ыжыд гыөн резө.

Асылөзгыс полакјас дугдывтөг ружьё-
жасые лылісны. Полк зоннас сувтис кок
жылө. Төдисны мыла тащөмторјис лыбіс.
Видчысисны разведчикјаслые регыджык
воёмө. Налы паныд мөдөдчисны рота.

Рота да разведчикјас воисны бөр асыв-
нас. Најө ваисны кык пленнөј полакөс.
Пленнөјжасыс, кыкнаныс том јөз, паскыд
чужөмаө, некущөм полөмлун налөн оз
төдчы. Отыслөн раңитчөма кок лапаныс,
чотыштө. Оты бөвинкисө пөртчөма да кяс
вајө. Јандыег мөз сјјө нумјалө гөгөр
кычалөм гөрдармејечјас былө. Мјан јөз
пукөдчисны сјјөс мыр былө; щадөн јукта-
лисны, јукыптисны сылы сакар, да уна-
тор кутисны јуасны. Томынк полак став-
сө зөбтөг виставлө, окота пырыс сорнөтө.

Разведчикјас дыр келдө лоіны герој-
јасөн. Кор најө разведкаас мунисны, во-
исны гусөнікөн окопјас бердөзгыс, уекөд-
чисны часөвөјјас вылас, ез-на удітны лыб-
төдчынысө вөрөгјас да лыжеөм былө вј-
зөдтөг пырисны окопјасас, бөстисны се-
тые уғанисыс 2 мортөс да өдјөжык уе-
көдчисны бөр. Лыжеөмыс, коді торкіс ну-
рыс лөн војсө, кыпаліс медвасө кор-нын
бөр асланымлағ разведчикјас пленнөјјас-
өс ваиг тырји воисны. Панјас локмөм выв-
еыс војбыд палітисны-лылісны, сөмын не-
кущөм вред најө лыжеөмыс ез ло. Весег
пөлза лоі: бојечјас өнөз-на ез адзывны
асеыныс вөрөгсө да өні казалисны—вөрө-
гыс колчаковецјас дорыс абу страшној-
жыкыс. А колчаковецјастө најө төдөны-
нын, војутлисны накөд, віисны најөс. Бо-
јечјас вылынжык јураөе лоісны.

Томынк полак ставсө висталө.

Тајө војсаныс ез-нын вөв дөзмөмыс
нур вылын куллөмыс. Казалисны—нур-
вывса олөмыс налөн регыд-нын помаас.

Наступајтөм.

Нурын олөмлы помыс воіс төдлытөг.
Кыжкө өтө рытө штабө воіс приказ насту-
пленнө јылыс, а војнас полк мөдөдчис
полшаса окопјас бердө.

Нурвылын сук да вјков ру. Сјјө сажө-
дыштө полкөс. Полк гусөнікөн ру пыщ-
ті шыр отарө матыетчө полшаса окопјас-
лағ. Југдандорыс мјанлы колө уекөдчы-
ны атакаө полшаса окопјас былө. Колө гу-
сөнікөн вөрөгјас төдлытөг матыетчыны
сывыјөз, медым сесеа позіс уекөдчыны-
сө атакаө. Сөмын гожеа војыд жеңыд,—
колө термасын, оз ков нујжавны... Оз ков
колтычы.

Окопјас дінөз верстөн жыңјөн кымын-
на, а полакјас казалисны-нын. Б-б-бу-х!—
јіркөтис артілеріја. Сы бөрын бара—мө-
дые дај којмөдые.

Снарадјасыс мунөны мјан бөрө, на-
ступајтысјаслы оз инмыны, сөмын омөл—
полакјасыс төдөны полкыс наступленнө
былө вужөмсө-да. Отступајтны сор-нын.
Недыр мысчө југдас да мјан јөз кутас-
ны полакјаслы тыдавны.

Комиссаркөд сорнытыштөм бөрын полк-
са командір решитчис:

— Мунны воэө, атакујтны противні-
көс. Оз-кө удајтчы атакаыс, којмөд ба-
таллонлы тушкыны полкыс исходнөј по-
зиціја былө мунөмсө.

Цепјасөн өдјө мөдөдчисны окопјас вы-
лө. Полшаса артілеріја јона-нын кутіс
грөмітны дај мјанланжык-нын кутисны
уеавны снарадјасыд.

Војлы кутіс воны пом. Нурыс кыпа-
лө асја ру. Полк јона-нын матын полша-
са окопјас дінын. Најө окопјас сажыс сјкт-
јассө позө-нын сінмөн казавны. Төдчын-
төны-нын најө. Цепјас мөдөдчисны водө-
мөн, четчөмөн, котөрталөмөн. Кымын ма-
тыетсөны, сөмын өдјөжык воэө мунөны...
Асја дор пемыдын нөвкөніс пулемјот бі.
Полшаса окопјас кутисны дугдывтөг рез-
ны пулајасөн. Завөдітчис кое.

Березіна сажладорөаныс чорыда швач-
көптис полшаса окопјас куза краснөј ба-
тареја. Ыжыд шыөн мөдөдчисны јурјас
вывтыс краснөј батарејалөн снарадјасыс,
бојечјаслыс өлөмсө кыпөдө, збојмөдө.

Минуты-минуты асыб жугыдыс содо. Руыс сизи и сыло сынодас. Воо асыб.

Они-нин полакжаслы бура тыдалоны гөрд боечжаслөн цепжасыс да полшаса пушкажас лежалоны гырыс снарадјас. Лыжём шыжасыс отлаасоны да сынодсо тыртоны дугдывтөг шыбн. Саркөдө, јиркөдө лыжёммыс, орлытөг гөгөр дјжгө пула шы. Мјјан повсые пыр отарө јонжыка волсалө јөзөс. А окопјас сажаан быдмө да паскалө асја гөрд кыа.

Тажө сотчө мјјан батарежаөн өзтөм сикт.

Со, јурјас вывти мунисны-нын мед бөрја снарадјас, пуркјөдлөны мусө полшаса окопјас дорыс. Сесеа лөнис краснөј артилерија, а сыбөрын и полшаса артилерија чөвмис: дјк матытеисны. Полк шыбытчис атакаө. Сөмын полакжаслөн ружјөжасыс, пулемотжасысө лыжёммыс пыр отарө өдчө. Ез вермы кутчисны куз сөкыд војнад вын-төммөм шуја флангным, повчис. Окопјас динө матө водис 6-өд рота, сыбөрын 5-өд дая 6-өд ротајас.

Атака опис. Ротајас кутисны водавны, бөрытчыны, первојсө нөжјөнйкөн, сесеа пыр отарө өдјөжык, ез-нын кутны весег и думажтны, мјј бөрөнйтчигөн јурсө кыпөдыс противниклөн пуламыс јонжыка кутас шырны јөзсө.

Полшаса окопјас бурыс вылын тыдовтчалисны јөз. Тајө полакјас чукөртчалөны окопјас дорас, көсјөны ускөдчыны атакаө мјјан вылө-нын.

Бара өдчис дугдывтөг јиркјөдлөм, став фронт кузаыс мјјан вылө бөрынтчигөн кутис резны шрапнель. Көтөрөн мөдөдчисны мјјан боечжас. Командирјаслөн зилөмыс сувтөдны ротајасөс, бөр бергөдны вөрөг вылө, атакаө—вешөраде. Боечжас повчисны, оз кывзыны командатө.

Командирлөн да комиссарлөн сибдөмаде-нын гөлдөсјасныс боечжасөс сувтөдөм могыс горзөмысла. Командир револьверөн ускөдчө пышјыејаслы воча. Кылис нөжыд лыжөм. Сижө водтөдис медвозын пышјысө, ставсө повчөдлысө аслас медвозын пышјөмнас. Сижө пыр и пласкысө уөд. Сы вывти четчалөны садтөгныс пышјые-

јас, најө нинөм-нын оз гөгөрвоны. Сөмын којмөд баталлон оз котөрт. Сижө полакжасөс лыжлөг тырји бөрөнйтчис нөжјөнйкөн.

Полакјас вооны чукөра цепөн, оз термасын, чорыда воелалөмөн. Најө чорыда чајтөны вермыны, жүгөдны мјјанс. Воужа цепжасыс отступајтысјасөс лыжлөг тырји мунигөн окопјасыс четчалөны вылјас. Вөрөгјасөн кутис тырны нурыс. Панјас бурако чорыда мөвпыштөмаде вөтлыны мјјанлыс повчөм, да чинөм полкөс Березинаө.

III баталлоныс командир гөгөрвоис, мјј көсјөны вөчны полакјас. Качалис и сјөс, мјј полкөс өни сувтөдны он вермы,

Полакјас көсјөны ускөдчыны атакаө мјјан вылө-нын.

сижө өни шычис, да колө нуны Березина саяө да сени пөрадоко ваяөдны. Гөгөрвоисны сјөс и полкеса командир да комиссар. Став надејасыс III баталлон вылө. Сижө-кө кузас сувтөдыштлыны прөтивникөс, кадсө нөжөдыштны, полк лөб зонвиза.

Полкеса командир гөнигис ју дорө вужанін лөсөдны да берег дорас ротајас чукөртны, а комиссар III-өд баталлонө.

Кор шычисны мукөд ротајасыс, а сесеа и зоннас полкыс, III баталлон муртса-жө-нын ез бостыс шыбытчыны бөрө, пышјыны јортјас бөреасыс. Сөмын баталлонеса командирыс, јон, сөлөма боеч, да ротаса командирјас вермисны такөдны ставсө асөыныс.

— Водалөј. Цеп куза, квајт... Залпјас,—поткөдис сынөдсө ыжыд шыа команда.

Первојсө кыз сурө, сесеа быд залп бөрын пыр отарө увереннөжыка да чорыджыка лыжлөм кутис сувтөдны полакжасөс...

- Водалёны...
- Сувталёны воўмые...
- Шокыда!..

Лыжём такёдыштіс сёлёмсё і ассыныс бојечјасылыс, најё езжык-нын кутны візёдны пышжём вылө, ез візёдны пышжыяс вылө. Бостны мушка вылө бура адзыны цел, сувтёдны прөтивнікёс, — со кушчём дум лыбіс бојечјаслөн.

— Мі аскежаным колім.

Баталён нёжжёнйкөн кутіс бөрөнйтчыны, вөрөг зырө.

Польшаса цепјас век ётарө нужалёны, нетёны век-ётарө выл жёз, сукмёны. Баталёнлы лө повны флангјассё бостёмыс.

Баталёнса командір Иванов кужө баталёнтө нуёдны. Веекөдчылас веекыдыввлан, швачкөптас сысан польшаса цепјас кузакыс, сесе бара уекөдчас шужа флангланыс. Вөрөгјаслы баталёнлыс флангјассё бостны оз удайтчы.

Бојечјас ставныс-нын чорыда сулалёны, кышымісны. Ставыс төдёны баталёнлы ответственној мөгсө: баталёнын уна важ, імперіалістическөј војна заводітчёмсан, бојечјас, дај ачыс баталёнса командірыс імперіалістическөј војна дырса важ унтер офіцер, оз пов, выдөржаннөј.

Оні сіјө цеп сајын полкса командіркөд сорнітёны кыці-мыј возө вөчны. Таеан тыдалёны ју куза польшаса снарадјаслөн зөрвітчалёмыс, тыдалө кушчёма термасіг тырјі вужалёны поромјас вылын отступайтыс частјас.

Польшаса артілеріја зев местаө кутіс лыжлыны, вужаніныс чукөра јёзыс вылө і резө. Унабн уекөдчөны берегеаныс, веег поромеаныс ваас, вөјёны. Ју сајас сіз-жө лёбөдөмаё-нын пулемјотјас... Гөрд батареја чорыда мөдіс зырјөдлыны, шырны полакјасёс. Сөмын полакјас јона емелмөмаёс, најө садтөм кодёс, нінөмыс оз повны. Најө век ётарө мунёны возө. Сізі і кайёны мјан вылө.

Баталёнлы лө өдчөмөнжык-нын бөрөнйтчыны. Полксаан отсөг нінөм відчыены; сені ју дорас јёзыс ныртчөны сөмын-нын регыджык вужны, пулемјотјас да батареја заштіта улө.

Полкса командір еекө і разөдіс мырдөн сорөн өті рота цепө берег пөлёныс. Сөмын мыјөн ачыс муніс вужанінас, сы

бөреа-жө-і чукөрөн-чукөрөн кутісны шөтны сіјө ротаса бојечјасыд.

Полакјас сувтлытөг-нын, зебсаётөг, вөдыштавлытөг кутісны воны. Кажітчө, бытө некушчём вын-нын оз вермы најёс сувтөдны.

А вужнысө јона-на уналы колө. Вөрөг-кө воас берег дорөз, штыкјасөн да прікладјасөн еујалас ваас жын јөзсө, кодјас ез-на удітны вужнысө... Колө кутісны медбөрја средство вылас.

Сувтісны окопјасө, көні неважөн-на төмітчісны нінөм вөчтөгыд да шөктёны вөлі бојечјас выстүпітны. Баталёнса командір шөктіс сібөдны полакјасёс 60 шаг выјө. Окопјасын лөн. Бојечјас чебеісны. Кіјасыс чорыда кутёны дугдывтөг лыжөмыс пөсалөм вөнтовокајасө. Кор полакјас матытчісны, нем відчытөг полакјас пөвсө резыштіс бытө шер баталёнса пулеметјасыс. Вөрөгјас копыртчісны, сесеа сувтыштісны, повчісны.

— Ура! Ме бөреа! — горөдіс баталёнса командір. Баталён лыжөг тырјі уекөдчөс атакаө. Полакјас шөјө-вошісны, дрөгмуніны. Көтөрөн мөдісны бөрө. Сөмын регыдөн бөр најө сувтісны, но сыкөсті удітчыны-нын полкыс медбөрја јөзыс јөткыштычыны берегеыс поромјас вылын. Полк пөшгө спасітчіс, но III баталёнлы атакаад пырөмыд віт пөв јонжыка прөтивнікыдкөд дона сувтіс. Ачыс комбатыс ранітчіс, рушкыас інмөма...

Баталёнса командірөс водтөдісны окопын вољсалөм шыцел вылө. Быгалөма. Вомсө топөдөма. Сөмын-нын воеса еінјасыс петкөдлөны сылыс олөмсө. Гудыртөма рушкүсө сылыс разрывнөј пула, ранаыс сізі і былчкытыны көсјө кішкакыс, чуңјасыс вірөн гырөдөмаёз, паскөмыс-і. Гөптөн чукөрміс вірыс ранытчөм морт улад.

— Лыжө менө, јортјас! — шуө баталёнса командір.

Сөмын кодлөн-нө сөлөмыс лептас сізі помавны мортлыс олөмсө, сізі бырөдны мучітчөмсө?

Баталёнөн командуйтны боетеіс полкса комісар.

Баталён атакаын воцсаеіг көсті мыждаөн-кө полакјас воьмаёс берег дорас, бөстёсны вужанінсө. Баталён торјаліс полкыс, лөі топөдөма. Мышвылын ју да полк, кодлыс оз-нын поз некушчём отсөг відчыены. Возын зырө баталёнөс уна-

пөв ыжыдык ына прөтивик, сижө көсјө жүгөдны, зикөз пазөдны баталлонөс, сујны ставсө жуас. Артеілеріјалы сөкыд-гын ужавнысө. Польша артеілеріја ыжыдык. Сіјө мјанлыс брутөдјастө век вочасөн чірсө да баталлонлөн ыныс ез кут лоны. Баталлон ез-на матөво. Ју сажө вужыс ротајасыд колөмаөс берег дорад баталлонлы прамөј уна патронјас да пулемот лантајас.

Ранітчөм баталлонној командірөс ылыны кутісны көт мыј, а регыдык вужөдны ју сажас. Ас окотаыс бөстөісны сіјөс вужөдны нөлөн, сөмын нінөмыс абу вужөднысө—шыж-ні, кер-ні—вужны позө сөмын вартчөмөн. А вужны зев полана: быд кадө полакјас вермасны вужігас ыны ранітчөм командірөс дај вужөдысасөс. Ез повчыны. Ранітчөм командірөс лөзісны шынел ылын зик ју дорөзыс. пондісны пртчыны.

Командір төдө, татчө-кө колтчан, воас емерт, ыасны, сөмын важ бојеч аслас

јур понда оз вермы сетны мукөдјаслыс лөсө пуктыны.

— Сувтөј!—командујтө сіјө.

Гөрдармејечјас век оз дугдыны асланыс ужыс.

— Вокјас, дугдөј... Лыјөј меным, буржык лөб... Тани быд кад зев дона, а ті мекөд төршасанныд...

Гөрдармејечјас кыв оз шуны...

— Ме пріказывајта!

Бојечјас бытөө оз і кывны.

— Јортјас!—ылөдны көсјө гөрдармејечјасөс командір.

— Сувтөдөј менө кок јылө... Ме ачым...

— Сіјөс позө...

Командір сувтис кок јылас. Лөзіс асыс став ынысө, мыјвыныс крепітчис мөдым некущөм шы не лөзны дојмөм вөснаыс, пінјасөсө вөщкчис, перыда гырыса кыкыс вөсөкөтис јулаыс да плас шыбытчис ваас.

Шышыніка ыз муні ваыс. Кыщјасөи мөдөтчис разавны гыс.

Баталлоннő командир ез ло.

Сай берегеағыс аңылысны комбатлыг күлөмсө, аңысны баталлонлыг пікө воёмсө, сөмын отсавны нинөмөн ез вермыны. Луыс торјөддө баталлонсө ставыс. Став поромјассө паздөдлөмаөе. Чукөртисны ескө паздөдлөм поромјассө да муртса удітисны ваас лөңны, муртса заводітисны вуңны да кыңи-таж полакјас мөдісны шөтны пулемјотјасы, сетчө і ставыс бдр розалис, пором өтнас кутіс кывтны да реғыд і сажалис, а јөзыс уекөдчисны вартчыны.

Прорыв.

Полакјаслөн вөлі чорыд дум: көт кыңи, а краснөјјасөс чашыштны. Но баталлон оз көсјы сетчыны, өд бдрөнйтчынысө некытчө, спасеннө вермас лоны сөмын воңын, лоас-кө. Бојечјаслы ез вөв кадыс мыккө јылыс мөвпавны: најө тирчытөң термасөмөн швачөдөны затворјрсөн; пулемјотчикјас сизі і леңоны лөнтагы-лөнтаө.

Ротаса командирјас да політрукјас совешцаңнө вылын комиссар јона віңдөдө чужөмјасны вылө, бытө мыккө көсјө төдмавын налыс чужөм вывыныс, дај шуө:

— Міјан ем кык туж тащөм тупікыс. Оғыс—сетчыны пленө...

Сесеа лантіс. Ставыс важ ногөн спөкөјнөјө, решітөлнөјө.

— Ем і мөд- заводітлыны вуңны полшаса цен пырыс, а сесеа полакјасыс мынтөдчөм бдрын вуңны асланым берег вылө. Ме щөкта та куңа сорнйтны, код ногыс буржык вөчны,—помалис комиссар.

Возза „выход“ јывыс некод кыв ез шу. Сорнйтисны сөмын мөд вөзјөм куңагыс. Шуісны: кутчөвыштны неуна пемдытөңыс, а сесеа заводітлыны вуңны полшаса ценјас пырыс. Реғыд мычө став гөрдармејечјасыс-лы-нүн ценјас куңагыс јуөртисны тајө решеннөсө. Бојечјас ошкисны тащөм решеннөтө, ез дугдыны лыјөбмыс, кутісны укреплајтны окопјассө.

Полакјас каңалисны, мыј баталлонкөд таңнад јона-на лөө төршасны, уна вынна да кад бөтас налыс да колоннајасөн мөдөдчисны атакаө. Налөн артілеріја лантіс. Гөрдјас да жеңид полакјас зик-нүн өтлаасисны мөда-мөдныскөд, кокныда пөчөд вөлі ас јөзлы инмыны.

— Сдајтчөј!—котөртг тырјі шуөны уекөдчысјас.

Комиссарлөн горзөмысла гөлөсыс еибөма. Баталлон ез сетчы. Кујим атака бдрын полакјас уна јөзөс воштисны. Сесеа бытө садтөмөс уелаөисны окопјасө.

Шондіыс сажалө вор улө. Јенежті шлывгөны посныдик кымөрјас. Пөндіс рөмдыны. Комиссар төдіс—војөңыс панјас нөшта-на бөстөмыласны помавны баталлонөс. Сіјө піңөсвылас кысөө өтө окоп діныс мөд окоп дінө, сорнитө, төлкујтө ротаса командирјаскөд, бојечјаскөд. Сіјө баталлонөс лөөдөдө мед бдрја тыш вылө. Сіјө мед бдрја тышыс реғыд лөө.

Полшаса командирјас јона дөзмісны, локныс пуңө. Ферт-өд оз өөлөм вылас во налы: зөң лун быдса полк оз вермы китыр мында гөрдармејечјасөс вермыныда, пінјасныс ныжмөны-да.

— Талун-жө војөңыс большевикјаслыс баталлонсө колө зикөң бырөдны,—леңис бригадаса командирыс медбөрја пріказ. Сіјө суріс віјөм полскөј офицер ордныс.

Өдјө пемдыны мөдіс. Јуеаң төлалө улру, вөснө чераң вез код руыс кајө выв-лаң...

Полакјас нөшта өтчыд мөдөдчисны окопјас вылө. Лыјөытөг налы паныд петіс міјан баталлон штыкјасөн мунөны полакјас вылө. Бојечјас өні нинөмыс зик оз повны. Век өтарө матыстөбны, полакјас дінөң колө-нүн 200...100...50... воков. Гөгөр чөвміс. Шуштөм. Фруг гөрд цен шөрыс кодлөнкө кыліс гөлөсыс, мөдөдчис сывны: „Вставай проклятьем заклеяйменный“... Став баталлонныс нүжөдіс сывнысы бөреа. Шлө јуркјөдлө сөылөм шыыс Березіна ју куңа, нур вылын, кыпөдө өөлөмсө муңөм баталлонлыс.

Некущөм командатөг тімн шы улын баталлон уекөдчис возө полакјас вылө, ордіс полшаса ценјасөс да ружјөбө залпјасөн лыјөөмөн муніс век өтарө возө, сажөдіс пемыдыс, нурыввса руыс, щөкыд оскыс.

Асывнас баталлон вуңис Березіна, верст 8 кымын војвылынжык сіјө өтлаөіс полккөд. Муңөма, небөма, сөмын чужөмјасныс ставныслөн өзјалөны, кыпыдөө.

Белополакјас улө пленө.

Муңөс, щыңјөс, кісөөм көмкот-наскөмаөс, тојөсөс, мі отступайтөм Белостоклаң. Міјан ічөтік өтрад кымынкө лун чөж нинөмтор ез аңчыв картупельыс кыңи, дај

сiјѳс совтѳг лоѳ вѳлі еѳјны: тылые тор-жалѳма јѳна воѳѳ мунѳмѳн, а рѳѳѳрiтѳм еiктјасые јѳзыс быѳѳн кытѳѳкѳ вѳрас ра-зѳѳѳѳмаѳе, лебачјас моз аеныс кынѳмпѳт вѳла вылые корѳѳны.

Белостокѳ мi воимѳ југданѳрыс кре-станскѳј вѳвјас вылын. Пѳшгѳи ѳекушѳѳм оружјѳ-нын мiјан ез вѳв, пулемјѳтјас то-мантѳмѳе, виѳтовкајас патронтѳмѳе. Бело-сток узѳ. Керка ѳшiнјасын ставенјас, штѳрјас лезѳмаѳе. Омѳлик, ѳѳи судта кер-кајаса карыс, мiјанлы, дыртѳ тујад ветлi-гѳн, iза мујас вылад, сотѳм еiктјас бер-дын олiгѳн, весег зев гажа да ыжыд кар-рѳн кажiтчиc.

Сѳмын-тај ылѳга вѳлѳма чѳвлуныс. Мыѳѳн воим кар шѳрса улiча вылѳзыс, керка вевтјасан, ѳшiнјасан да ѳѳѳсјас-сан мiјан зуртыс луги-леги муные теле-гајас бѳрсаѳ кутiсны звiжжитны пулајас. Нѳшга кымынкѳ ловшы кост, i мiјанлые воѳѳа доѳтѳ да сетые став јѳзсѳ кiѳн шы-бытан гранат рок кодѳѳ пѳртiс. Мѳѳѳѳ-чиc сесеа сы бѳрса саргыны пулемјѳт. Мiјан веcкавѳма карѳ, кытыс мiјан част-јасыд мунѳмаѳе-нын.

Патронјасыд мiјан абуѳе, а вѳрѳгыд каменѳѳј керкајасын, сiјѳс он i адзы. Кутчысены тышкасны вынным абу, колi сѳмын ѳѳи туј: кыѳкѳ регыджык весасны татыс. Ставыс кодi кытѳѳ вескалi разму-нины переулокајасѳ.

Ме воѳын лов тыртѳзыс котѳртѳ гѳрд-армејеч. Ме сы бѳрса. Гапкѳ минут дас лоi котѳртѳма, сесеа тыдовтчиc карлѳн помыс, вакзал.

Кѳрттуј вылын ешелѳн паровозѳн кѳсѳѳ вѳрѳѳѳчыны. Уекѳдчи да вѳетi теплушка ѳѳѳсѳѳ да тувкнiтi-пырi сетѳѳ.

Теплушкаын морт лов абу. Быѳѳѳ се-тыс ѳн-на кодјаскѳ олѳмаѳе да тер-масег тырјi петѳмаѳе да пызан вылас весег нан тупѳе дај рыс да јѳв колѳ-маѳе.

думајтны кушѳѳм појезд тајѳ, кытѳѳ мунѳ, кодлы тајѳс лѳсѳѳѳмаѳе,—некор сiјѳѳ думајтны. Уна сѳкыд, уна щыг лоi вершiтны да щыг кынѳмыд понда регыд-жык-нын уекѳдчи еѳјан дiнад.

Терыба i кутi еѳјны рыетѳ да јѳвтѳ. Кымын јѳна тырѳ рушкѳѳѳј, сымын јѳна петѳ вежѳрѳѳј, кутi казавны—та дыра по-јездѳ колѳтѳмѳн ме вѳчи зев ыжыд ѳшыѳ-ка, он-нын сiјѳс бергѳд...

Нѳжјѳник топѳдчи вагон етенас, ѳѳи еiнмѳн виѳѳѳлыштi ортсыас да ѳѳјѳ-жѳѳ бѳр бѳрыпчти.

— Сi-i-ѳ.

Перрон вылын бурещ „менам“ теп-лушка воѳын сулалѳ ѳружiѳѳа салдат, фрѳнча, полскѳј форма картуза.

— Полак.

Кыш-кыш да кѳј-кѳј мунi теплушка пелѳсѳ да ѳѳјѳ шыбытi вѳн костые ре-вольверѳс, косавлi документјасѳс, кабала торпыргѳсѳ сујалі клам чукѳр пыщѳѳ,—но мы-нѳ воѳѳ? Петны оз поѳ. Теплуш-каын мѳдар бокса ѳѳѳсыс iгана ортсыа-ныс. Перрон вылѳ петны нiнѳм i думајт-ны,—кыѳѳѳѳны.

Ме видчыса сѳмын мыј лоѳ воѳѳ. Јѳна кайтча рыс берпаѳ манiтѳѳмыс. Колi пѳш-та ѳѳи надеја—гапкѳ, шуа, оз-на менѳ кыѳѳѳны-да, оз менѳ кутны, а прѳста сыв-тѳдiсны појезд дiнѳ пост, гапкѳ оз i гѳ-гѳрвоны виѳѳѳдлыны теплушкаад. Минут бѳрын став надејаѳѳј зiрсмунiс. Вѳсеiс ѳѳѳсыс теплушкаые, первой мытчысiс штык, сесеа нѳлпелеса картуза јур.

— Лепты кiјастѳ!

Он-ѳѳ ѳружiѳѳа мортыдлы прѳѳiвляјт-чы.

Салдат петкѳдiс менѳ вагоные. Нуiс кокныдiка еiнсѳ зурѳдiг тырјi, сесеа пыр-тис кушѳѳмкѳ тыртѳм будкаѳ, шѳбiс. Ме-нан переченнѳј пуртѳј, кодѳн вѳѳiтчи ме гражданскѳј војна чѳж, пырис полак кыз ѳептѳ. Сiѳ-жѳ часiѳѳ да вѳнѳј. Сы бѳрын петкѳдiсны ывла вылѳ, а сенi уна гѳрд-армејеч пленнѳјјас сулалѳны,—ставыс-лѳн чужѳмјасыс тѳдсаѳе, ставныс мекѳѳ щѳѳ ас выланые нуiсны отступайтiгѳн став сѳкыдсѳ, локсѳ. Ме быѳѳѳ ѳекодѳс ог тѳд. Пленнѳјјасѳс охрاناјѳѳны—штат-скѳј пасѳѳма оружiѳѳа јѳс. Панѳѳ куѳа ветлѳдлѳ кушѳѳмкѳ ачыссама куѳ чужѳма ыжыд тушаа морт—буржуазнѳј дружина-са нащальник. Кѳѳолока, пiшьѳака, кепыса да весег лакированнѳј бѳтiнкiјаса, быѳѳѳ вескыда балсаѳ воѳма, кiас виѳтовка. Став белогварѳејскѳј свѳлочыс, весег во-јешнѳјјасыс сы воѳын копрасѳны. Буракѳ, сiјѳѳ ыжыдыс став вылас тани.

Карыс садмiс. Ывлавытi пондiс вет-лыны јѳс. Унаѳн чукѳртчалѳмѳн улiчајас вылын сулалѳны, виѳѳѳѳны мiјан вылѳ, быѳѳѳ немпас-на јѳзсѳ абу адѳылѳмаѳе. Кымын воам шѳрланые, сымын унаѳн јѳзыс, кодѳ налѳн ызѳмыс. Быѳѳн бура

пастасомаоё. Быд боксаң кылан відчөм, грөйтчөм. Коккө ізжөн лыјис мијан пыщкө да кущөмкө кыз да бура пастасөм нывбаба котөртис да сувтис конвој воцас да вескыда чужөмас і кутчысө гөрдармејчлы воцза радас.

— Большевик! Жид!

Гөрдармејчлөн вірыс пуцис скөрмөмысла да ведма-код нывбаба вылад укөдчис кулаксө табыртөмөн. Ез-кө конвоірыс нывбабатө сетис кыскы—прамөј кесеккө лыбіс, гөрдармејчјас кыпөдісны шум, пуцисны сосјаснысө.

Мијанөс вајисны ыжыд дворө, сени-жө каменнөј сарајјас. Сувтөдісны кык радөн. Костөдісны воєков 12 кымын радис радөцис. Воисны полнаса офітсерјас, накөд щөц штатскөј паскөма да виңтовкаа мортыд, кодөс ми адцлым војдөрсө. Кыліс команда.

— Жидјас да коммунистјас, кык воєков воцд!

Шеренгајас, оз і вөрғыны. Офітсер рочөн куца јортчыштис да бара командудјтис. Шеренгајас бара ез вөрғыны.

Став офітсерјасис дај штатскөј паскөма јөзис воөны мијан дінө. Сінјассө јөстөмөн најө вицөдөны быд морт вылө да кадис кадө нещкөны, петкөдалөны шеренгаис подозрительөјјассө либө коді јеврејлаңжык мунө. Стрөјис петкөдөмјасөс нуисны бокө да сетисны охрана улө салдатјасислы.

Воис і менам черөд. Штатскөј паскөма јурнас тогнитөмөн индө меным јур вылыс. Ме ез гөгөрво, мыј сјјө виеталө. Сееа чужыртис асес вөв јур код куц чужөмсө, кучкис кулакнас картузө да тувкнитис коскө виңтовканас. Вөлісәтә ме гөгөрвоі, мыј сјјө садтөгис скөрмөма менам картузын гөрд звезда понда.

фото
Ісаковлөн

Вөрлөҗыҗаслөн Новікса
(Шојнаты рајон) артель

Міжанёс жёрталісны каменнөй ва руга сарајјасад. Куза нүжөдчис кадыс. Мі ог төдө мыј лоө возө, ог төдө мыј міжанкөд вөчасны. Сөкыда-өд таңом кадыд колө. Міжанёс примітөм сертї быдторсө позө відчысны. Кутны-төдмавны міжан пөвсыс болшевікјасөс јона зілісны полакјасыд. Петкөдласны міжан пыщкыс то өтїкөс, то мөдөс. Недыр мысгї бөр вайоны сееса, нөјтөмаөе, вірөөе, јайныс лөзөдөма. Серт, тајө пытајтїсны, најө-өд корөоны комму-ністјасөс. Сөмын некод-на ез сорїт, но-өд і морт терпєннөбдылы воө пом,—он көсјы да віставөс, лоан предателөн.

Аскїнас луннөркад гөгөр воїсны міжан дїнө турмаө оружөтөм штатскөј пөкөма јөз һан тыра көрїнајасөн. Огїјас кутїсны һансө сөставны, мукөдјасыс јона візө-дөны пленнөјјас вылө да відөны болше-вікјасөс, ошкөны „свободнөј“. Польшаын өлөмсө. Шуөны: болшевікјасө-нө чїк-һїн пазөдїсны, реғыд-һїн һалөн властыс пут-кылтчас да міжанлы пленнөјјаслы тани рај код лоө өлөмыс, а помалїсны бара-жө коммуністјасөс јавїтны щөктөмөн.

Унжыкөныс міжан некущөм шы ез лөз-лыны, ещажыкөныс полакјаслы дакајтө-ны, журһаныс мотјөдлөны, кїјасһаныс щөдц отсалөны. Ещажыкөныс сїјө—полыс өө-лөма јөзыс, позө чөјтны—міжан радјасын чужө ізмена. Нөшта-кө полакјас топө-дасны і тајө дакајтыс војтырыд сорїтас-ны міжанёс, лөзасны полакјас һебыд кыв вылад.

Польшаса агїтаторјас мунїсны. Мі ба-ра аскежаным колїмө асланым думјасөн. Ме јөжгылтчї һемыд һелесө, пола һаны-дасны өтїлаын служїтөс гөрдәрмејөчјас-көд, пола, һед ескө некод ез төд менө, некод ез јавїт мыј ме коммуніст. Сїчї і јурө вооны пышјан думјасөн, јурып гүд-

фото Ісаковлөн

Пөдделөјөј вөлөкын кер-кыскалөны тракторөн

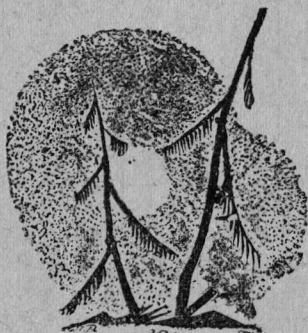
расоны быдса еикас планјасыс, сөмын му-
зөј лчкө. Пышјан думјасөн ег і төдлы
немыд пелөсад унмовеысөма јөжгылтчө-
мөн.

Сөд немыд војнас садмі ружјө залп
шы улө. Ставыс сарајас сулалөны. Пе-
мыдын быдсөн шығмаде, вашкөдчөны,
сорытөны. Быдөн чажтөны—тајө лыјлөны
мүкөд сарајјасыс пленнөјјасөс. Барагры-
мөйтис залп. Нұқыртчис ставыслөн сөлө-
мыс. Ставыс чөлісны, гөгөр шынитөв.

Бара лыбіс ыжыд шы, јіркөйтис, но
ез-нын ружјөыс. Грөмитө артылеріја. Нөш-
та кымынкө минут бөрын кутісны кывны

вөв кок шыјас. Сыбөрын чорыда јіркө-
тис, весіг сарај стөныс вөрзыліс, снарад
развөчис зөң стрөјба. Щел шырыс тыда-
лө кымөр код бүс. Кыв шүтөг ставным
уекөдчім өзөсө. Петім. Полакјас абуө-
нн. Мі мынім.

Гродноын ме төдмалі: мјанөс мездіс
27-өд стрелковөј дивізіја, коді отступаж-
тис Варшава улыс. Сіјө асывнас бојөн
бөстис тајө карсө полакјаслыс да муніс
возө.

ФОТОКОРЈАС!

Мөдөдалөј „Ордым“ журналө художествоа фотогра-
фіјаяс. Став шогмана фотографіјаяс кутам лөзны
„Ордымө“ да мынтыны сыыг дон.

Комі гіжыгјас ас уж јывғыныс

Ме—реализм дор.

Шыладорса Миш.

М. Торлопов, 1929-дд вога 12-дд № „Ордым“ журналдә „Кыномпәт корены“—вист гіжәма ас олом јывғыс. Сіјә, гашкә і бур, но... кызі гіжны?

Гіжны поғә уна ног. Поғә гіжны ас оломтә кызі збылығы вәлі,—сіјә лоә автобиография. Поғә асыд оломтә јитны олом мундымыскәд, олом лад тчасыскәд, олдымылығы динамикәсә паскыда сүјәмән. Не сәмын асыд оломсә, асыд мөвпјасә,—щәц кәртавны оломсамсә өтщәцја быдымејаслығы, өтщәц олыејаслығы, оломсә паскыда бәстәмән—сіјә лоә реализм.

Реализм петкәдлә паскыда оломсә, олом тчассә, јитә сотсиал ладкәд.

Виғәдлам М. Торлоповлығы гіжәдсә, гіжанногсә.

„Кыномпәт корены“—вист,—автобиография Торлоповлән. Веегас өкт нәмсә абу вежәма. Сіз-жә абу вежаләма і мукәд јәзлығы нәмјассә, кодјасәсә Торлопов петкәдлә ас вистас. Нәјә ставныс овлісны, өткымыныс куломәбе-нын, өткымыныс өнә-на ловјәде.

Вәвләм торјасыс, сіз-жә збыл вәвләм торјас, нәні абу вежаләма. Медәа уна гіжәма Мишә јылығы,—ас јывғыс.

Автобиография гіжәдән сіз-і овлывлә. Вәвләм торјасыс гіжәоны сіз, кызі вәвләма.

Гіжәма-кә вәлі автобиография, секи еекә сорнәтны нинәм вәлі, но кор сәтәма сіјә вистән, художествоа ләтературан, чәв овны оз поғә. Лоас сорнәтны кыз художествоа ләтература јылығы, художествоа ләтература тчас ног јылығы. Колана-ө сіјә художествоа ләтературалы, бура-ө петкәдлә гіжәдыс оломсә, олом тчассә сотсиал динамика бөкәныс?

Вермас-ө танога гіжәд став олом динамикәсә петкәдлыны?

Ме ногән, оз. Оз, сыпона, кор, Торлопов гіжә јәзсә, геројјассә, ләтература тпјассә,—збыл нәмјаснас, некәр оз вермы паскыда јитны олом ладсә, олом дина-

микәсә. Лоә бығә кәсјан кәв он, петкәдлыны векида, өнә мортлығы олом, сы гәгәр течны мукәдсә, мед мукәдторјасыс петкәдлісны өнәк мортлығы оломсә, өнәк мортлығы вәвләмторјассә. Сытәг некәд оз понды ескыны збылунсә вәвләм торјасылығы. Лоә гіжны сіз, мед быдән, быд кәртәд нуөдіс Мишә. „Мишәсә нәјтәны“, „Мишә, щыгјалә, Мишә „попын“ еылә, Мишә—зумыд сәғина, Мишәлән нәмлун“—ставыс „Мишә-јылығы, ставыс“ Мишә понда, ставыс „Мишәөн“ тырәма.

Коді оз тәд Торлоповлығы олом, сіјә шемәсә уәә. Оз гәгәрво, мыј понда гіжәма тащәм векида. Художествоа ләтературалән паскыджык моғјасыс. Гіжәдыс оз асәә оправдајт, кор өнә „Мишәлығы“ олом гіжәоны, торјән-нын өнәја кадә, кор гіжәдыслы колә отсәғны олом ладсә сотсиализм лад вәвлә вежны.

Тащәм ногән гіжәдән Торлопов ез вермы, дај оз вермы петкәдлыны сотсиалнәј пыщкәсә Мишәлығы нә мукәдлығы, Мишәнас петкәдлә Торлопов асәә-да. Збыл гіжәдән—лоә збыл вәвләмторјас јылығы гіжны. Уналәти лоә збылторсә колны бөкә. Ләк инјасыс оз пондыны тыдавны. Оз ләтература тпјас, а лоә збыл олые јәз. Содтавын оз поғә. Сы сәргә тпјас петәны кәсән, векида. Пәпәл—Пәпәлән, Оләш Вағ Сандрик—Оләш Вағ Сандрикән.

Оз пет Пәпәл кулакән, кулак мөвпәмән, кулак мыгәрән. Оз петны Оләш Вағ Сандрик нә Пәдә-Јогор гәл мортјасән, кызі тпјас. Оз петкәдлыны сотсиалнәј сущностнас, кызі ләтературнәј тпјасәсә, кодлығы чужәмсә поғә зик өткода ласкыны мукәд јәзлы.

Сы сәргә „Сәна Ваә“ колә „шутән“, сүдә Ваә—јәјән, Оләш Вағ Сандрик тәдысән, јәзәс ыләдлығысән, „нәмкыввәгысән“, сы сәргә Пәдә-Јогор (батыс) петәма „пјанникән“, дыш мортән.

Сы сәргә Пәпәл (кулак) петәма „благотворителән“, сіјә сәтә өм, сіјә отсәә

Комі література бердын ужалыг группа

гөл јөзлү. Классөвј сүшщностыс Торлопов гижөдын сажөма „Мішөдн“. Сы сертї Торлопов ез вермы петкөдлыны Ипат өіктыс классөвј вермасөмө.

Сіјө петкөдлө Пепілөс, а көнөсө мүкөд кулакјас? Көні Мішө Ваңө, көні Мішө Нілө (төргөвөјјас)? Көні налөн чужөмыс, гөл јөзөс нарөйтөмыс?

Ез-өд Пепіл-коддем сөмын Педө Јогөрөс нарөйтлыны, көнөсө сіјө-жө Сандрїк, Ваңка, Семө Ваң котыр? Уна, мүкөд гөл јөз?

Мыјөн урафнїклыс нөјтөмсө оправдајтөма?

Танога гижігөн некың оз-ї вермы тыдавны. Лоө быг петкөдлыны сіз, кыңи збылысө вөлөма. Сы сертї гижөдас Торлопов сүјөма уна ковтөмтор, кодјас гижөдсө лїчкөны. Сы сертї образјасыс жебөсө, вїетыс тырөма јөгөн. Сүжетыс, фабулаыс уналатї торкөма. Сүјалөма „ва вежөдөм“ образјасөн, Мішөлыс печкөм, нөлат вывеаң уөбм, нїмлүн, каллан күрїтөм. Сы понда, художествоыс жебөм, векнаммө.

Сы сертї сүжет стрөйтөмыс четчалө места вьлө сүвтытөг, бура петкөдлытөг. Тащөм гижөдлөн сүрөсыс орлаөб, векна-лө. Тащөм гижөд лоө—натуралїзмөн гижөм. Тајө гижөд копрујтө өтї мортөс, өтї семјаөс.

Тащөм нога гижөд, тащөм гижанног художествоа літературалы буртор оз сет, оз вермы сетны. Тајө-жө гижөдсө-кө Торлопов стрөйтїс реалїзм лад вьлө, тајө-жө вөвлөмторјассө јїтїс мүкөд јөз вөлөмторјаскөд, геројјасыслы лугталїс мөд нїмјас, Пепїлөн петкөдліс кулакөс, кулаклыс најаңлунсө, горшлунсө, гөл јөзөс нарөйтөмсө, Пепїллыс торја самсө јїтліс мүкөд кулакјаскөд, асыс вөвлөмторјассө јїтїс шөц мүкөдлыс вөвлөмторјаскөд, бура быд бөкөаң петкөдліс олом-вьлөмсө, мөвнјассө, вөвлөмторјассө оправдајтїс сіз, мыј мөд ногөн лоны некың ез вермы,—секі ескө гижөдыслөн доныс, кың, художество бөкөаң, сіз-жө-ї общественнөј бөкөаң вөлі јона вьлыны, јона быңды.

Колө-ө тащөм вїетјас комї художествоа літературалы? Вермас-ө тащөм гижөд

воглав јоткыны художествова література?
Колө-ө тајо ног мүкөддү гижны?

Ме ногөн, оз. Ме прөтив художествова
літературалык туйсө, коланлунсө векнө-
дөмые. Ме прөтив художествова літерату-
ра кос автобиографиян вежөмые. Ме прө-
тив кос натурализмлы.

Ферт, поэис-на уна гижны, сөмын, ме
мөвиөн, тајо-нын петкөдлө—Торлопов абу
вескыд туй вылын.

Гашкө, ме і абу прав. Вісталасны бур-
жыка төбөжык јөз, кыңи літератураны,

художествова література течсө, кыңи бур-
жык—збылтор гижны, збыл олые јөз ным-
жасөн, либө уналые збылторсө өтлаө чу-
көртөмөн да колан иңжасө гижөмөн, кодө
збылые петкөдлө олөм динамикасө, сук-
жык краскајасөн вігтсө течны, мшиној
ковтөм јог колавтөг. Гашкө-і ме ог бура-
төд, но... ме—реализм дор.

февраль 1930 во.

Воча кыв Тіма Веңлы, либө—кыңи оз нов крїтїкујтны.

Јус.

Воис меным „Ордым“ 12-д № да сес
адқи піемө Тіма Веңлые. Ме ныр думыш-
ти: „Бур-жө, көнкө, і піемө гижөма Тіма
Веңыд. Сїјө, міса, выл сама поет-да, уна
індөдјас, көнкө, сөтис мїжан код ічөтїк
поетјасылды. Часлы, міса, лыддыштам
да велөдчыштам!“ Нїмыс тај унатор се-
тана-а: „Комї поезїја формајас јылые“.
Боетеї лыддыны.

Медвоцза вічјасас гижөма: „Уна-нын
мөвијас журын кыпавлі, сөлөмын сөптөј
лыбавліс епїграммајас куца...“ Сесеа:
„Выл гижөд форма корөбөмые сералы-
јасөс да гонорар „понда мүкөдөс гижны
чајтыејасөс ме начкывлі асланыс гижөд-
јасөн-жө...“

„Начкывлі!“ Кодөс-нын, міса, начкіс
Тіма Веңыд? Кушөм ногөн сїјө вөчїс тајө
ужсө? Начкөмыд (аллегорическөј көт-да)
абу ічөт тор, абу лудїкөс ламөдөм.

Кватїтчі-да, тајө менө (Јусөс) Тіма
Веңыд „начкіс“, менө му вывсыс вуш-
тыштіс!

Ферт, та бөрті ме став „піемөсө“ сы-
лыс өдјонжык лыдди... лыдди да, вескы-
да шуны, чујмі.

Мыј-но тајө? Крїтїка менам гижөдјас
вылө? Индалөм менам самтөмлүн вылө,
менама важ формајас пыцкө еїбдөм вылө?
Гашкө пародїја, јумор, сатїра?

Мөвишпїти-да, нїнөм сетые ег адзы.
Крїтїкаөн шуны оз поф. Крїтїка оз
өвлы ісөтїкаө уөсөм мортлөн гөрзөм ко-
дөн. Пародїјаөн нїмтыны оз-жө лөсөв.

Вывті-нын ныж, вывті чөлаф мывкыд сама
Тіма Веңлөн менөмы баснаөс нөрөмыс,
пародїрујтөмыс. Јуморлөн чужөмыс ез-жө
петкөдчыв. Петкөдчїс сөмын өмөлік са-
тїра, сатїралөн вужөрыс, сатїраөс вөчөм
зілөмыс да нөшта важ Барков поетлы
нодражајтөмыс, сесеа нїнөм.

Тіма Вең лөгасїс ме вылө „Мајакөв-
скөј моз“ нїма кывбур гижөмыс.

Тіма Вең гөрөдө: „Кодөс-нын-но өнїја
дырїї удовлетворајтө Карамзїн-Фержа-
вінскөј стїхформамд!!“ Сесеа: „Код-нын-

КАПЛ-лөн уж да олөм.

— Колан арсаң КАПП-ө лої прїмі-
төма кык выл шленөс.

КАПП правленнөмые шленјасыс кыт-
чө сурө муналісны-да на местаө лої
бөстөма правленнөс кык шленөс-жө.

КАПП правленнө өнїөз чукөртчыв-
ліс нөмыс. Чукөртчывдөмјас выдын лев-
унатор јылыс вөдї сөрнїтөма, Медгы-
рыс төдчана торјасыс лоө тащөм:

„Ордым“ јылыс сөрнїтөм өбрын
капп правленнө шүїс 1930-дд вөсө јан-
вар первој дунсаң „Ордымсө“ лөңны
төлыенас кыкыс, төлысөа сүзөдан дон-
сө сөдтытөг. Сесеа шүїс јонжыка сер-
пасавны, лөсөдны „Ордымсө“ сїңи, мед
сїјөс кутїс лыддыны став комї уджалыс

вогтырыс: пöрые і том, гырые і челад, нывбаба і мужик.

— Онiöз „Ордым“ бурмöдöм куэа мыг еурö лоi вöчöма нын. „Ордым“ бурмöмыскöд-жö щöц содöны сiёс сүзöдыне-жасыс—лыддынежасыс. Сöмын тажö вöчöм торжасыс абу-на тырмöз. Унатор-на колö нöшта вöчны. Сесеа абу-на жö тырмöз сүзöдынежасыс. Мижан колö вöчны сiз, мед „Ордымыс“ вöли мунö быдкерка пыцкö, мед сiёс кутис лыддыны став комi ужалыс жöзыс.

— Комi гiжынежас мижан уна-нын ем, даж жона-нын гiжöны, сöмын гiжöдыжасыс омöлö-на. Мижан пöшчi-на абу öнiа олöмемс, öнiа стрöителствосыс боетöм гырыежык гiжöдыжас. Мöд ногöвкö шуны—гiжöмнаным ми колам бөрö олöмемс. Кöзäжствонн реконструктеiа нүөдiгөн еиктжасын классöвöй тыш зев чорыда мунö. Та жыме сиктса гiжынежас гырыежык тор некөд-на ез тiж. Сы понда öни правлениö сорытö КАПП-са шленжасöс—буржык комi гiжынежасöс еиктжасö мстывлöм жылыс. Мед öдчöдны комi художествоа лiтературалыне быдмöмсö, бурмöмсö КАПП ирвлениö шуис нүөдны тажö могыс кон-курс.

— Сесеа колö нүөдны зев ыжыд уж—КАПП-са шленжасöс весалöм. КАПП-са шленжас костын емöс öтгымын көвтöм жöз. Боетам көч „Омраöс“. Сiжö 1919-öд воын асвöлаөн слүжитiс белöддäжасы. Вiжöма вöли коммунист Шомысовöс да öдвакö щöц абу вöлöм домна Калыкова-öс вiжыедн. Исполкомын слүжитiгас кулак-жасы кивыв ужалiс. Тацöм мортыд, öерт, оз вермы лоны пролетариат нога гiжысөн. А тацöмжасыс гашкö жешчö-на еурöны.

КАПП-са шленжасöс весалöм правлениö шуис нүөдны тулыснас, ва вое-сöм бöрын.

— Сыктывкарса КАПП коллектив тажö төвнас чукöртчывлiс сöмын-на кыжыс. Чукöртчывлöмжас вылас лоi вiдла-гöма Лебедевлыме „Настук“ нiма гiжöд. Сiжö гiжöдсö Нобдинса Вит-тор лöбöдöма сылöмi—опереткаб. Сесеа вiдалiс Пармазонныме бөржа гiжöдыжасö да мукöдтор. КАПП коллектив вылын шуисны:

Пармазондiн гiжöдыжасыс бөржа кад-нас жона-нын бурмiсны. Пармазон зев öджö гiжö даж еурöссö öджö вермö боет-ныс öнiа олöмемс. Сöмын колö бур-мöдны жона код-техника боксаыс, омöл-жыка вöтгысны рiфмажас бөрса, мед ем вöсна ез ло төдтöм кывжасöс жона су-жалöмыс.

нö роч гiжыс öержавинскöй гекзаметрjас-өн öни гiжö? Кыз-нö верман öнiа клүчөн-пуан олöмсö еурны 150 во сажса формаöд?!

Мажаковскöй формалыд оз-на быдöнылы еöлöм былö во, сiжö лыддынеö сöмын торжа „школаөн“, туй коресöмөн. Туй коресöмсö оз-на поз шуны туй адчöмөн. Литератур-нöй етiл вылас уна гiжыс вiчöдö-на ас ногыс. Со таж мижан медыжыд про-летарскöй поет öемжан Бедный унжыксö гiжö Пушкин да Некрасов формаөн, мукöд дырjи „дур-шштö“ i гекзаметрjасөн, да зев-на лöсыда еурö сетчö öнiа клү-чөн пуан олöмсö.

Тiма Вең адчiс менам басныын сöмын 600 кыв „гöнытöм“ (абу таж дыш вöли лыддыныд!) да Крыловдiн меным еинмö зургiс: со-пö тацöм-жö басна (Демья-нова уха) былö сiжö вiчiс ставсö 60 кыв! Тажö, Тiма Вең ногөн, лöб „начкан“ (унi-чтожаушщöй) крiгикаөн. Ез весiг „пырав“ басна пыцкбас, ортсысаыс вiчöдiс да пунктiс резолутеiа: некытчö оз шогмы!

Ме i шуа:

Лоe перö боетiс Тiма-Вең
да рачiс
Рупку вывöс вөн,
Мед ескö гiжымыс
Вöли конкi.
да гiжöд артмыс
Бур нi лок-нi,
Ас сама—
Черi нiсö жай...

öерт, жу еыд выдöжык он каж!

Тiма Веңдiн гiжöма:

Кöч сiчi шуö сiжö,
Но жуе мөз

Некөд-на оз куж.

Же мастер гiжöд полтны,

Кыз шуөб комi шусан кывжөн:

Кöч..... сiжö гартас гез...“

Но-i „iронi-ируiтöм“, зiк бытгöкö ку-жöд пыцкын дуасöм! Тöдö таж, мажбыр, Тi-ма Веңыд комi шусаг кывжасö, кужö кытчö колö најöс еурны. Лыддывлiс, бу-ракö, i Барков поетлыне проiчведени-жасö.

Мыг сесеа та былö шуан? Абу ескö еöкыд мыкö воча „нырыштны“ Барков ногөн жö-да, перöдö оз лептыс лакöс кыв-жасö гiжны. Верма сöмын насjыштны со мыj:

Кöч важөн кувöма Барков,
Те, комi лыддыс, он-на пов:
Барковтöг, мажбырö, он ов,
Барковдiн лөбалö-на лов!

Мед ме былö оз лöгас Тiма Вең. Ме сылы ог ласкы Барков нiмсö. Ме сöмын

вістала Барков лов лебалом жылы да сылы подражајтом жылые.

Ем Ћіма Вењлөн і епіграмма ме былө:

„Сің өтчыд Јуелье
Пёрт тыр јуква сојлі,—
Куш ваён рушку лоі тыр,
А кынөмөј ез пөт!“

Почө та былө вочакыв віңны:

Тед Јуелөн јукваыд-пө мыјла?
Куш ваыд аслад уна ем.
Көт зыла „крііканад“ лыјлан,
да сөмын тешкод лоі мем!

Збыль тешкод. Тацөм өмөј овлө кріікаыд? Тајө абу крііка, а еерам петкөдлөм.

Менө кріікаләмыс Ћіма Вењлөн помасө сіңі:

„Но, к чорту Јуе!“

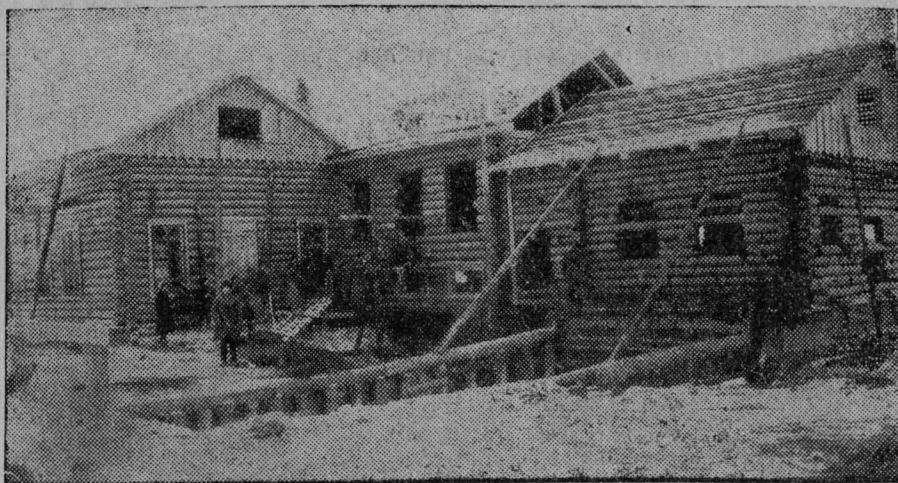
Та былө почө сөмын рочөн шуны:

— Благодарю, не ожидал!

Өні вісталышта кыңі ме гіжі „Мајакөвскөј мөз“ ыма кывбурсө. Өтчыд Спіра Прокө петкөдліс меным асые гіжөдсө (частушкајас, буракө, ог помыт праиөја) да јуалис: „Кушөма-пө артмөма?

Ме-пө ескө пыр корса буржык ладсө-да, мукөд дырјі оз кыңкө лөбыда артмы“. — Ме відлалі сылые гіжөдсө да кытеурө веекөдлышті, техникаыс вөлі чотыштө-да. Відлалөм бөрас кыңкө, перөөн ворсіг мөз, менам пасјысөма тајө кывбурыд. Некушөм лок сералөм, ме дүмөн, сені абу. Ем сөмын шмонітөм да „дружескөј шарж“ ас морт былө (кушөмөн ме пыр лыдді дај өні лыдда Спіра Прокөөс). „Ме ескө, дерт, ег гіж тајө торсө печатајтом былө-да, Спіра Прокө меным шүіс: „Колө-пө журналө мөдөдны теш былө көт“. — А те миса, он лөгае, тајө-кө „Ордымын“ лөзасны? — „Ог-жө-пө лөгае. Ме-пө абу зік јөј, гөгөрвөа-жө-пө, мыј шмонітөм“. Вежөра мортыд, төдөмые, оз пыдді пукты шмонітөмсө. Ме боеті дај ысті кывбурсө редактсіјаө, а редактсіјаыд боетіс дај печатајтіс, а Ћіма Вењыд боетіс дај скөрміс ме былө (збыль, буракө, комі Мајакөвскөјөн асөө чајтө).

ЈУС.

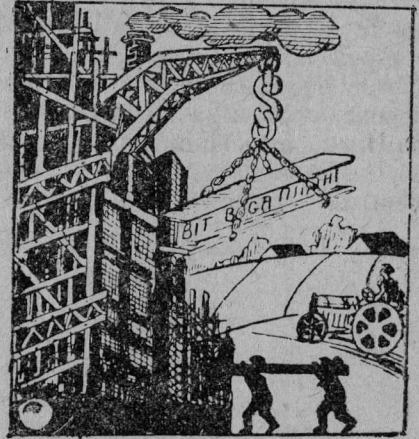
Віңынын стрөйтөны електростантсіја

фото Пельмеговлөн

Худкорјаслөн лѣстбок

Мыј вылын кутѳ СССР-ѳс лѳком
худкор Цембер

Кык туј
Худкор Гулынын

Култура став ѳѳтсѳ весалас Худкор В. Попов

ЧЕЛДӘЛЫ

ЛЫСЫДАҢАС

Ен вуграв.

Том вына јорт,
Те адған он,
Кың олөмыс гығома—пуө.
Те кылан он,
Көрт зумыд зон,
Јос, лечыд војтөв шысө?
Олөмыс дон,
Воғлаңө мунө.
Зев ödjö воғлалө —
Оз сувт.
Пыр быс өзјө,
Выл ужјас вөчны олөм вөзјө.
Ен вуграв —
Олөмыскөд мун,
Ен колтчы сыыг бокө.
Зумыда кут воропсө кіад,
Вынјөра комі муса вокө.
Öд мунө коғ!
Код шуө оз...
Мунө!
Виғөдлы гөгөр,
Чорғөдлы сөн,
Гөгөрыд врағјас
Лечтөны чер.
Паныд те сувт.
Ен бокө кеж.
Сталь-уклад јон.
Враг налас сетчө чер.
Сек равөстас лок эвер.

Повны оз ков —
Чабыртас лов.

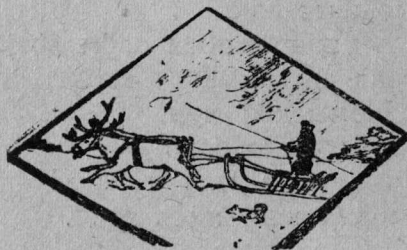
Ен вешҗы—воча сувт!
Вегтас щуп.
— Налы пом!

Мед ез лыт паскөдлыны вом
Кулак.

Мед ез кыв сылөн дук,
Мед бырі кыҗи класс.
Комсомолец,
Кылан?

Состө пуж!
Чорзөдлы сөн.
Мед ез вермы паскавны
Лок вуж,
Код тасалө выль олөмө мунап
Тужсө:
Те ну кулаклы
Паныд уж.

ВАГ МІҢ.

Иш. № 6

Ответственный редактор Н. П. Попов.

Члены редколлегии { И. И. Оботуров.
В. А. Савин.

18126

НЗЖ Коми
1-1

донус 40 ур.

★ ★ Г Ö P d

А Р М И Я Л Ы

В е к ö d ö м:

Јуриндалыуас лöма ньелучниа печатајтöм.

ПЕЧАТАЛТОМА

КОЛÖ ЛЫДЫНЫ

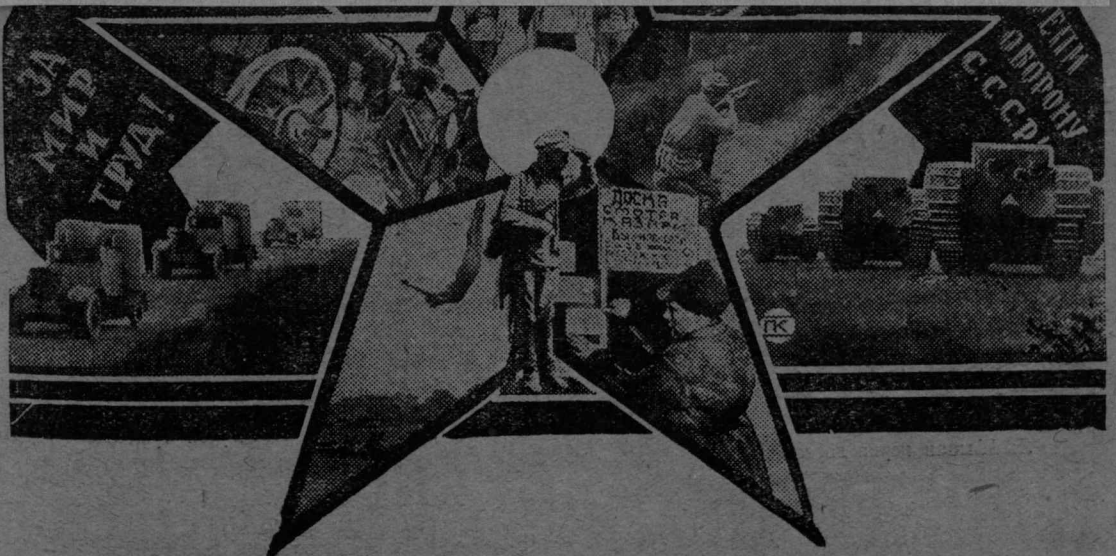
Самко Öль — „ВЫЛ ЗАКОН серпасалис
Арылд Ген 25

Самко Öль — „ВЫЛ ЗАКОН серпасалис
Арнолд Ген 2

Котов. С. К. — БЕРЕЗІНА ВЫЛЫ —
30. роч вылые вужöдис Ілля Öлöксан

Котов С. К. — БЕРЕЗІНА ВЫЛЫН
роч вылые вужöдис Ілля Öлöксан 3

14-öд листбокыс „Гөрф армиялы даскык во тырöм куза Сыктивкарын мiтiнг“ вiс-
колö лыдыны серпас увецс.

Повны оз ков —
Чабыртас лов.

Ен вешҗы—воча сувт!
Вегтас щуп.

— Налы пом!

Med ез лыгт паккөдлыны вом
Кулак.

Med ез кыв сылөн дук,
Med бырі кыңи класс.

Комсомолец,
Кылан?

Состө пуж!
Чорҗөдлы сөн.

Иш. № 6

Ответственный редактор Н. П. Попов.

Члены редколлегии }
И. И. Оботуров.
В. А. Савин.

Типография Коми Госиздата.

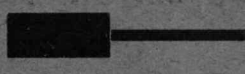
18126

НЭС Коми
1-1

доныс 40 ур.

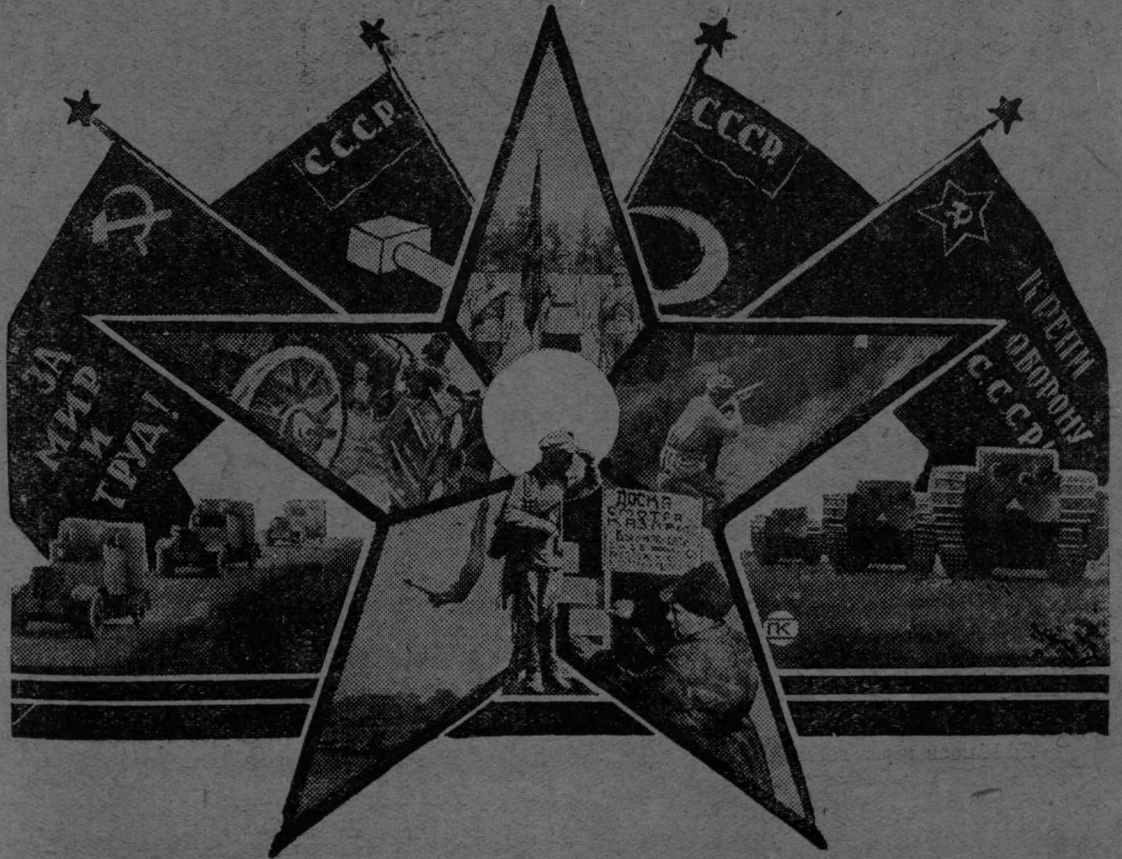

★ ★ Г Ö P d

А Р М И Ј А Л Ы

— Ч О Л Ö М ★ ★

Худкорјаслөн лѣстбок 2 №

Худкор Пембер.

Англіја: Ме разоружыць дор. Колѣ чінтыны Америкалы флотѣ.
 Америка: Ме сіз-жѣ. Колѣ чінтыны Англіялы флотѣ.

Худкор Кучиванов.

Регмд-ын нывбаба мынас тајѣ гразысы.

Худкор Кучиванов.

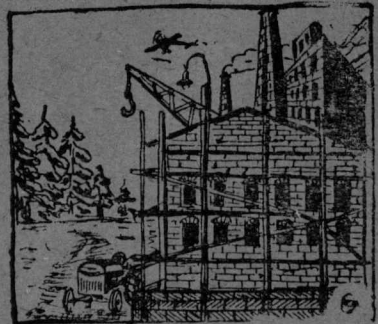
Воеіг тајѣ пыкѣдыс најѣс оз кут.

Худкор Сахаров

Лыд-дысан керка вѣрын.

Худкор Гулытін.

Вежѣі комі мулѣіи чужѣімыс.